Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 НОЯБРЬ 23
Үбэлэй эхинулаапшан гахай hарын 1
ЧЕТВЕРГ
гаратай 5
№222 (19315)
Газетын сэн хэлсээтэ.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ДОЛООДОХИ СЕССИ ТУХАЙ

...н 21-дэ үдын хойно Арадай Хуралай ...республикын 1996 оной бюджедэй ...бшэн хэлсэжэ дүүргээд, элидхэлшэ ...ствын Түрүүлэгшын орлогшо **А.** ...ов түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Удаань ...т нэгэдэхи уншалгаар абтаhан ...лэ энэ үдэр "Аяншалга тухай" ...Республикын Хуули эсэслэн

...Хуралай долоодохи сессиин ...22-ой үглөөнэй заседани дээрэ ...р хараалагдаhан ээлжээтэ ...үүдые зүбшэн хэлсэлгэ ...үлэгдэбэ. Сессиин заседаниин ...р Арадай Хуралай депутат **В. В.** ...дожо, Хурамхаанай, Баргажанай, ...айонуудта түлишын ба түрхилгын ...удай үнэ сэн юундэ нэмээгдээб ...ута хэбэ. Тус асуудалда үглөодэр ...үтэхэ гэжэ Правительствын ...ын орлогшо А. Н. Жильцов

...зүбшэхэ зүйлдэ оруулагдаhан ...асуудал - "Буряад Республикын ...газар дээрэ үнэтэ металлнуудые ба үнэтэ шулуунуудые малтан абаха, үйлэдбэрилхэ, ашаглаха хэрэгые республикын зүгhөө залан хүтэлбэрилхэ ба хиналта бэелүүлхэ тухай" Буряад Республикын Хуулиин проект болоно. Тус асуудалаар Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ **В. К. Агалов** элидхэл хээ.

Буряад Республика алтаар болон бусадшье үнэтэ металлнуудаар баян гээшэ. Тэдэниие малтан абаха, үйлэдбэрилхэ ба ашаглаха хэрэгые республикын Правительство гартаа абаха ёhотой. Тиимэhээ энэ асуудал шухала болоно гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ. Буряад Республикын тус Хуули нэгэдэхи уншалгаар баталан абаха гэhэн шиидхэбэри абтаба.

Тэрэшэлэн "Буряад Республикын Конституционно Суглаан тухай" Буряад Республикын Хуули мүн лэ нэгэдэхи уншалгаар баталха тухай тогтоол, "Буряад Республика дотор түймэрэй аюулhаа hэргылхэ ба түймэрhөө хамгаалха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха тухай" Буряад Республикын Хуули баталагдаа.

Сесси мүнөөдэр хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлхэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **Буряадай Республикын Арадай Хуралай долоодохи сесси дээрэ инвалидуудай "Преодоление" бүлгэмэй түрүүлэгшэ Э. Х. Будаева үгэ хэлэжэ байна.**

С. БАДУЕВАЙ фото.

Буряад Республикын Арадай Хуралай долоодохи сесси

hҮРИ МҮНГЭТЭЙ hАА, hҮРХЭЙЛ hЭН ХА

...Республикын Арадай ...оодохи сесси дээрэ ...яад Республикын 1996 ...тухай" асуудал зүбшэн ...лhэн байна. Тус ...Буряад Республикын ...твын Түрүүлэгшын ...Жильцов элидхэл хээ. ...л зүбшэн хэлсэлгэдэ ...ууд хабаадалсаhан

...оной 1996 оной бюджет ...аар Арадай Хуралай ...отуудай, финансын, ...талаар комитедэй ...эрэ олон дахин ...йгаабди. Элидхэл соо ...мүнгэ hөөргэнь ...эор, үмсэлэлгэhөө ...руулха мүнгэнэй ...ай түлөө налог түлэхэ ...мэтэ тухай юушье ...йна. Налогой политика ...лидхэл соо нэгэншье ...байбагүй. Улаан-Удын ..."Ливона" заводой ...жаруулха, оорылгөө ...улика соогоо hайнаар ...охо тухай юундэшьеб ...хэлэгдэбэгүй, - гэжэ ...ралай комитедэй ...Ц. Семенов хэлэбэ.

...Хуралай депутат, ...оной Новоильинскын ...лийн директор В. И. ...дээрэ үгэ хэлэхэдээ, ...эрдэм hуралсалай ...шэдэй бирагүйхэн ...й хөөрэжэ үгэбэ. ...эрдэм hуралсалай ...лтэ, hургуулинуудай ...гэй 5 hара соо салин ...эгүй. Хамhабариин ...шанар, мүн институт ...ын жэлээ ажаллажа ...шанар хайшан гээд ...лаха ёhотой байнаб гэжэ тэрэ эрид асууба. Энээнhээ урдань багшанарта ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгада зарим тэды хүнгэлэлтэнүүд үгтэдэг байгаа юм. Жэнээлхэдэ, түлбэригүйгөөр түлеэ залhа үгэхэ, зайн галай түлөө хүнгэлэлтэ хэгдэхэ гэхэ мэтэ байhан гээшэ. Харин мүнөө тэдэ бүхы хүнгэлэлтэнүүд мартагдаа гэхэ гү, али багшанарта хүнгэлэлтэ үгэхэ тухай хэншье бодом жолноогүй. Тиимэhээ мүнөө бүхы багшанарта ажаhуудалайнь талаар хүнгэлэлтэнүүдые бусааха тухай асуудал шиидхэхые Арадай Хуралда, республикын правительствада дурадхаба. Гэхэтэй хамта хүдөөгэй hургуулинуудай багшанар салин дээрээ үшөө 25 процент мүнгэ нэмэжэ абадаг байhан юм. Тэрэ нэмэлтэ түлбэрииень түлэдэг болохо тухай дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулаа.

hургуулинуудай hурагшадые, саадуудай үхибүүдые hайнаар ...дуудаг болохо асуудалда мүн ...анхарал хандуулха хэрэгтэй гэжэ онсолоо. Хүн зоной ажабайдалай хэмжээн (тэрэ тоодо багшанар оролсоно) доошолжо байhаар. Хэрбээ багшанарта салин хүлhыень түлэхэ асуудал шиидхээгүй hаа, муу хойшолондо орожо болохобди гээд тэрэ уридшалан hануулба.

Улаан-Удын захиргаанай гулваа А. Г. Лубсанов үгэ хэлэхэдээ, мүнөө үбэлдөө уhаар, дулаагаар, элшэ хүсөөр нинслэлхотынгоо хүн зониие яажа хангаха тухай дэлгэрэнтыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Улаан-Удын захиргаан багшанарта, барилгашадта, медигүүдтэ болон hалбариин ажалшадта нилээд ехэ үритэй болоо. Пассажирнуудые зөөдэг автотранспортна предприятиин, трамвайн управленин мүнгэ зөөреэр хоморжоhон тула тон хүшэр байдалда оронхой. Хүүгэдэй саадууд болон hайжархаhаа байтагай улам муудахаар хүлеэгдэнэ. Энэ зүйл тон түрүүн бюджедhээ хангагдадаг hалбаринуудта хабаатай. Энэ хадаа соёл, эрдэм hуралсал, эрдэм ухаан, элүүрые хамгаалга, социальна хамгаалга гэхэ мэтэ болоно.

Зүгөөр промышленна предприятинууд соо өөhэдөө мүнгэ лаб олодогууд hүүлэй үедэ олошоржо байнхай гэжэ ажаглахаар байдаг. Үнэхөөрөөшье "нүхэн" бүхэндэ мүнгэ хубааха үүргэhээ гүрэн тэхэришэгүйтөөр арсажа байна. Тэзд олонхидная альгаяа тодоод гэхэ гү, али ерэhэниие бүри тэбэри, hүреэршье абахаяа бэлэн байhаарбди. Гэхэ зуура гүрэн өөhэдынгөө албатанhаа огтолон буруу харашаха ёhогүй, ажахы, үйлэдэбэридэ юунэй боложо байhые хёрхоор адаглажа, хэрэгтэй ушартань мүнгэнэй нөөсые бад байса буулгаха ушартай болоно. Тэзд мүнөөдөө иимэ юумэ обёорогдоногүй ха. Гүрэншие хохидуулан, Россин ехэ нөёдые тумархуулангүй, мүнгэхэнөө олодог болохо оньhые ойлгохо сагнай түргэн лэ дүтэлhэй.

Бюджет баталhанай hүүлээр сессиин хүдэлмэриин үдэрэй түгэсэтэр "Аяншалга тухай" Буряад Республикын Хуули хоёрдохи уншалгаар зүбшэн хэлсэгдэжэ, эсэслэн абтаба. Баhал хэрэгтэй Хуули юм ааб даа. Байгал шадарай нютагта аяншалагшадые уттаха талаар хүтжэнги бүхэли hалбари, үйлэдбэри ерээдүй сагта тогтохо жэшээтэй. Мүнөөшье сагта аяншалагшад манай иишэ ерэжэ байдаг, эндэшье ажаhуугшад республика соогуураа аяншалдаг бээ. Мүнөө дээрээ балайшье шухала Хуули бэшэ гэжэ hанахаар байха юм. Тэзд Правительствын бэлдэhэн тула Арадай Хурал харахал жэшээтэй болоно. Багахан Хуули бэшэ, нэгэдэхи уншалгын hүүлээр заhабаринууд олохон статьянуудта оруулагдаа. Тэдэниие хаража дүүргэтэр үглөөгүүр хүрэтэр хүдэлмэреэ таhалдуулха сагшье дүтэлөө.

С. ОЧИРОВ,
Н. БАДМАРИНЧИНОВ,
манай корреспондентнүүд.

БУРЯАД ХЭЛЭ ЗААЛГЫН АСУУДАЛААР

Ород hургуулинуудта буряад хэлэ шудалуулха, тэрэниие hайжаруулха гол шухала асуудалаар эрдэмэй-практическа хуралдаан мүнөөдэр үглөөнэй 9 сагhаа нээгдэхэ. Буряад Республикын Эрдэм hуралсалай министерствын, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай үрэнэй университедэй, Буряадай эрдэм hуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлгын институдай, Россин Федерациин Эрдэм hуралсалай академиин Сибириин отделениин үүсхэлээр тус конференци зарлагдаха юм.

Тус хуралдаан ноябриин 23-24-нэй үдэрнүүдтэ хүдэлмэрилжэ, тэндэ ород hургуулинуудта буряад хэлэ заалгые яажа саашадань hайжаруулхаб тэhэн асуудалые олон талаhаань шэнжэлhэн элидхэлнүүд шагнагдаха, зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

Эрдэм hуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй институдай (Улаан-Удын Советскэ гудамжын 30-дахи байшан) актова зал соо хуралдаан хүдэлмэреэ эхилхэ.

Баунтын районой байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойдо

САГАЙ ХҮНДЭДЭ ГОЛХОРОНГҮЙ

Баунтын районой захиргаанай гулваа, Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат Вячеслав Васильевич Хингеловтэй Арадай Хуралай долоодохи сессиин хоёрдохи үдэр забһарлалай үедэ уулзаа һэмди. Тэрэ гартаа хэдэн хуудаһа саарһа барихай, коридор соогуур нилээд яаралтайгаар алхалжа ябаба.

- Вячеслав Васильевич, хүлисөөрэйт, танай яараһан хэрэг гэбэл, юун болоноб?

- Мүнөө үедэ яарахаар ушарнууд олон гүб даа. Гулваагай һунгалта хүрэтэр һараһаа бага саг үлэнхэй. Эндэ хүсэеэ туршаад үзэхэ һанаатайб.

- Баһа танай Баунтын район 70 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэеэ байна гэжэ дуулагшабди. Тогтууригүй энэ сагта һайндэр эмхидхэхэ гэжэ шиидэһэнтнай танай зоригжолой мүхөөгүйе гэршэлнэ гээшэ бээ?

- Зүб лэ даа. Саг амар бэшэ. Һайндэр хэрэггүй гэхэшье хүнүүд байгаа. Тезд тон түрүүн манай баатарлиг ветерануд районойнгоо ойе тиимэ үргэнөөршье бэшэ һаа, заабол тэмдэглэхэ гэжэ дурадхаа юм. Энэ һайндэрнай ноябриин 25-да болохонь.

- Далан жэл болоо хадаа танай район республикын эгээл үнинэй районуудай тоодо ороно ха юм?

- Тиимэл бэд даа. 1923 ондо республикамнай тогтоо һэн. Харин удаадахи жэлэй сентябрь соо, тэрэмнай 1924 он болоно, Буряад-Монголой АССР-эй ЦИК-эй заседани дээрэ Баунтын район байгуулха тухай асуудал түрүүшынхеэ табигдаба. Зүгөөр имагтал хахад жэл үнгэрһэн хойно 1925 оной апрель һарада, БурЦИК **"хангалгын ба хүтэлбэрилгын хэрэгэй талаар онсо шахардуу болоһон ушарһаа"** Буряад ороной хойто зүгтэ, түнгүүсүүдэй (орочёнуудай) байдаг газарта Баунтын туземнэ районой ревком байгуулаа һэн.

- Хангалгын ба хүтэлбэрилгын хэрэгэй талаар онсо шахардуу байдал мүнөөшье, далан жэл үнгэрөөд байхада, тохёолдоод байна гээшэ бээ?

- Тиигэнэл даа. Урагшаа дабшаха гэн гэһээш хүлеэгдээгүй бэрхэшээлнүүд тохёолдожо, бүхые худхажа хаяна. Тезд дутуугаа тооложо, гомдоходомнай, байдал һайжархагүй. Түүхын жэшээ дээрэһээ хэшээл абаха хэрэгтэй. 70 жэлэй саана Буряад ороной хойто зүгтэ байдалынь ехэ хүндэ байгаа. Империалис, граждан дайнай мүр сараа, суурянууд. Һаяхан лэ сагаантанай үлэгдэлнүүд эндэхи ой соогуур иишэ тиишээ нүүжэ зөөжэ ябадаг саг байгаа. Үндэһэн зоной байдалые "Алитет уходит в горы" гэһэн ном уншаһан хүнүүд тухайлна ёһотой. Урданай хонжоо наймаашад үшөө хүсэндөө байгаа. И. Плешков түрүүтэйгээр байгуулагдаһан ревком нютагай Соведүүдэй һунгалта үнгэргэбэ. Тиин түрүүшын туземнэ (үндэһэтэнэй) Соведүүд Киндигирэй, 1-дэхи, 2-дохи Чильчигирэй гэһэн эвенк нэрэтэй бэлэй. 1926 ондо Баунтын Соведүүдэй 1-дэхи съезд боложо, ревкомой тоосоо шагнаһан, мүнгэн сангай асуудал хараһан, үндэһэтэнэй райгүйсэдком һунгаһан байна.

- Энэ шиидхэбэринүүд үнэн бэелүүлэгдээ юм гү даа? Юундэ иигэжэ һуранабши гэхэдэ, урданай бүхы юумэн буруу, арадта харша байгаа гэжэ номнодог болоо ха юм.

- Совет үе тухай һурана ёһотойт. Энэ үе сагые ганса үнгөөр будахын яашье аргагүй. Тон ехэ алдуунууд байһан. Гэбэшье манай районой түүхые хараба, юутэй байгаад, 80-яад гаран он болотор ямар болоһыемнай сасуулхада, горитой хүгжэлтэ туйлагдаһан байгаа бшуу. 1926 ондо 25 һурагшатай түрүүшын һургуули нээгдээ. Харин оройдоол 5 жэл үнгэрхэдэ, 8 һургуулитай болоо һэн. Түрүүшын медпункт мүн лэ районтой нэгэ доро бии болобол, 1940 ондо 15 фельдшерскэ пункт худэлжэ байгаа.

Хамтын ажалда оролгын 30-аад онуудшье илангаяа эвенк утсаатанда һайн үрэ асараа юм. Нүүдэл байдал эдэ зондо хэды таарамжатай гэжэ хэлэбэшье, һуурижанги байдал тэдээндэ һураггүй аша туһатай байһан гээшэ.

- Районойтнай ажахын гол һалбаринь алта, бусад ашагта малтамал олзоборилго болодог. Эдэ жэлнүүдтэ энэ һалбариин хүтжэлтэ ямар байгааб?

- Имагтал социалис индустриализациин ашаар алта олзоборилгодо драга, скруббер мэтын промышленна түхеэрэлгэнүүд хэрэглэгдэдэг болобо. Хүдөө ажахын, социально-соёлой хүгжэлтын талаар горитой дүнгүүд туйлагдаа һэн. БАМ-ай барилга районой түүхэдэ шэнэ хуудаһа нээгээ.

- Дэлгүүртэ оролго ямар үрэ дүнгүүдые асарааб?

- Хамтын хүдөө ажахыда, агнуури, оро үсхэбэрилгэ, геолого-бэдэрэлгын хэрэгтэ тон хангалтагүй байба. Имагтал алта олзоборилго доошолногүй. Хубидаа алта угаагшадай (старательнуудай) артельнүүд олошорно. Бэрхэшээлнүүдэй хэды хурсадабашье, манай районой зон сүхэрнэгүй, Россида боложо байдаг хуймаан үймөөндэ булигданагүй. Манай зоной иимэ зоригжолтойгоор ойн һайндэрые үгтажа байһандань омогорхоноб.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ
хөөрэлдэбэ.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

НАЙМААЛАГШАДЫ
ОЛОН ГҮ, АЛИ...

Түбэй дэлгүүр дээгүүр сүлөөтэйхэнөөр ябаа һаа, мүнөө үедэ хабаатай олон үзэгдэлнүүдые обёоржо харахаар. Жэшээнь, хүн зоной үймөөн соо иишэ-тиишээ субаһан хүүгэд анхарал гансата татана. Илангаяа хилээмэбүүлхын, амтан эдеэнэй жэжэбожо зүйлнүүдые наймаалдаг газарай хажуугаар эрьелдэжэ, тэдэнэр таатай байбалнь, һурамхяар "һорд" байса нэгэ юумыень татажархиха юм. Үгы гэбэл, нэгэннээ нэтэрүүгээр "100 түхэриг үгыт даа" гээд һаланагүй. Хайрлаад, зарим зоной нэгэндэнь мүнгэ һарбайхалаар, түр зуура бэшэниинь гүйлдэжө ерэхэ юм.

Эдэ үхибүүдһээ гадна, "бүдүүн" гуйраншангууд олон ааб даа. Хараа муутай гү, али хүлгүй, гаргүй зониие, үнэхөөрөө, хайрлахаар. Наймаалагшад эдэ зондо заа зуу юумэ һарбайна хэбэртэй. Харин эдээн соо архи тамхинай үнэр нэбтэршэһэн, үзэмжэгүй муухай, олоһоноо архи болгоод лэ ябадаг хүнүүд үсөөн бэшэ. Мяха наймаалдаг газар руу тэдэ илангаяа эрьелдэнэ. Иимэрхүү зоной бүхэли хүсөөг мяхашье хулуухань гайхалтай бэшэ болоо ха.

"Дэлгүүр дээрэ худалдан абагшадһаа наймаалагшадынь олон" гэжэ хүнүүд һүүлэй үедэ хөөрэлдэдэг болонхой гээшэ. Энэмнай баһал мүнөө үеын үзэгдэл бэшэ гү? Мүнгэн байгаад, зүгөөр эдеэ хоолой хомор сагые хүн зон һанана ёһотой. Харин мүнөө наймаалагшад олон хадаа эдеэ хоолой зүйлнүүдшье элбэг гээшэ.

...Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр үхэрэйшье, гахайншье мяхан үглөөнһөө - 15.000 хүрэтэр сэнгээр, үдэһөө хойшо 10.000-14.000 сэнгээр наймаалагдана. Үмсэһөө ороһон хониной мяхан хомор байба. Горкоопторгын зүгһөө үхэрэй мяхан - 10.500, гахайн - 15.000, хониной - 10.000 түхэригөөр дурадхагдаа. Гахайн дабһалагдаагүй саала - 17.000, дабһалагдаһан саала - 24.000 түхэригөөр наймаалагдана.

Энэ үдэр тахяагай мяхан наймаанда ехэ элбэг байба. Америкэһээ асарагдаһан тахяагай гуя - 11.5[illegible] Загарайн бройлерно [illegible] тахяагай мяхан 8,8[illegible] дальбараануудай мяхан [illegible] тахяагай хүзүүн - 6[illegible] хотонь - 8.500-9.500 т[illegible] наймаанда табигдаһа[illegible] Тиихэдэ Улаан-Удын [illegible] фабрикын 1-дэхи кате[illegible] үндэгэн - 5.500, категориин - 5.000 т[illegible] дурадхагдаа.

Колбасагай зүйлн[illegible] тогтожо хэлэбэл, У[illegible] мяханай ко[illegible] үйлэдбэрилэгдэһэн "[illegible] сортын колбаса [illegible] "сходненская" сорты[illegible] хониной мяхаар х[illegible] 25.520, ветчина - 29.7[illegible] карбонат - 40.000 т[illegible] худалдагдаба.

Загаһанай зүйлнүү[illegible] урданайхиһаа [illegible] наймаанда [illegible] Дабһалагдаһан омо[illegible] 15.000, селёдко - 10.[illegible] сонгоогдоһон омо[illegible] 23.000, селёдко 16.[illegible] түхэригөөр дурадх[illegible] гадна, дабһалагдаагү[illegible] 10.000, минтай - 6.500 [illegible] 10.000, алгана - 5.500 [illegible] 8.000 түхэригөөр най[illegible] Алгана, пелядь хүн зо[illegible] дуратайгаар абадаг б[illegible]

Огородой эдеэнн[illegible] жэмэсһээ (килогр[illegible] һонгино - 1900, хартаа[illegible] капуста - 2.000, свёк[illegible] чеснок - 6.500, помид[illegible] 10.000, яблока - 3.[illegible] морхооб, банан - 8.[illegible] апельсин 8.000 түхэр[illegible] зондо дурадхагдаа.

Сэнгүүд тушаа хэл[illegible] тээхи неделитэй с[illegible] мяханай зүйлнүүдэй [illegible] зэргэ доошолоо. [illegible] зарим зүйлнүүдэй [illegible] доошолһон байна. [illegible] зарим жэмэсэй сэн [illegible] түхэригөөр нэмээ. К[illegible] һүнэй зүйлнүүд[illegible] хубилаагүй.

Дээрэ тоо[illegible] зүйлнүүдһээ гаднадэ[illegible] бусадшье эдеэ хо[illegible] Юрэдөөл, мүнгэ[illegible] дуратайгаа аба гэмэ.

Редакциин со[illegible]
экономиче[illegible]

ХЭДЭХЭН ҮГӨӨР

Буряад Республикын Правительство сейсмическэ мониторингоор эмхи зургаануд хоорондын комиссиин бүридэл болон зохихо дүрим баталба. Барилгашадһаа, геологуудһаа, экологуудһаа, эрдэмтэдһээ - хамта 9 хүнһөө бүридэһэн комиссиие республикын Правительствын Түрүүлэгшэ Л. П. Табалаев ударидаба. Буряад Республикын Граждан оборонын хэрэгүүдэй, Онсо байдалай ба гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ Г. Ф. Соловьев комиссиин түрүүлэгшээр томилогдоо.

"1995-2000 онуудта Буряад Республикын газарай хүдэлэлгын аюулые һэргылгэ" гэһэн программаар хараалагдаһан хэмжээнүүдые, сейсмометрическэ шэнжэлэлгэнүүдэй, газарай хүдэлэлгые тодоруулгын региональна системые хүгжөөлгэ гэхэ мэтые комисси бэелүүлхэ юм. Мүн газарай хүдэлэлгэһөө хохидохогүй барилгые хангаха, хүн зоной аюулгүйе сахиха талаар хэмжээнүүдые абаха гэһэн уялганууд тус комиссида даалгагдаа.

* * *

Буряад Республикын байгаалиин гэнэ усалһаа хохидоһон ажахынуудай таряан ажалда оруулагдаһан гарза 51 миллиард түхэригһөө дээшэ гэжэ тодорхойлогдобо. Энэ ушараар 51 гектар хэмжээнэй хосорһон тарялангые, 10 мянган гектар сабшалангые энэ жэлдэ хуряагдаха байһан талмайн хэмжээнһээ хоросхо гэһэн шиидхэбэри Буряад Республикын Правительство абаба.

Хүдөө ажахын продукцяар хангаха тухай хэлсээнүүдые баталһан 99 ажахы энэ уялгаһаа сүлөөлэгдөө.

* * *

Буряад Республикын Правительствын захиралтаар хаамал түхэлэй акционернэ "Технопарк" бүлгэмэй түүхэй эдээр акционернэ "Ливона" бүлгэмдэ үйлэдбэрилэгдэдэг "Русская" гэһэн архида акциз - хахад литрэй шэлтэй архиин түлөө 3224 түхэригэй хэмжээнэй оптово-наймаалалгын сэн тогтоогдобо.

ТААРУУ АЖАЛ - НАҺАНАЙ ЖАРГА

Эдир наһан һолир мэтэ үнгэржэ, эдихэ хоолоо, үмдэхэ [illegible] бэдэрхэ, үри хүүгэдээ үргэхэ саг ерэдэг гээшэ. Эндэл а[illegible] ажабайдалда гол һуури эзэлдэг, ажамидарха арга олгодо[illegible]

Гэхэтэй хамта ажалнай элдэб байдаг. Сэдьхэл һанаа[illegible] махабададаа таарама ажалда хүдэлөө һаа - амидын жарг[illegible] таарахагүй ажал - наһанай хараал, тамын зоболон шэнгэрэ[illegible]

Н. Ф. Перевозкина ажалайнгаа намтар эхилһэн са[illegible] предприяти һэлгээд туршаа. Трикотажаар гадар хубсаһа[illegible] фабрикаһаа Улаан-Удын кондитерска фабрикада ерэһээр[illegible] жэл үнгэрөө.

Эндэһээ хаанашье ошохогүйб гэжэ тэрэ хэлэдэг. Орёо х[illegible] шэмэ ехэтэй конфетэнүүдые бүтээхэ талаар дүршэл ша[illegible] болонхой. Татаһаар таһаршагүй, матаһаар хухаршагүй н[illegible] олон.

Т. Н[illegible]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Перевозкина.

М. ШАНТАКО[illegible]

ТУСХАЙ СТИПЕНДИНҮҮД

Байгша оной ноябриин 15-да Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедтэ Улаан-Удэ хотын дээдэ һургуулинуудай проректорнүүд сугларжа, оюутадта тусхай стипендинүүдые барюулха гэһэн тогтоол баталба.

Тус суглаанай шиидхэбэрнин ёһоор ВСГТУ-гай инженерно-экономическа факультедэй IV курсын оюутан Евгений Щукинда Буряад Республикын Президентын стипендиг барюулагдаха. Тэрэнь эгээл доодын хэмжээнэй 4,5 салинтай адли байха юм.

Буряад Республикын Арадай Хуралай стипендиг БСХА-гай механическа факультедэй III курсын оюутан Виктор Игумновта үгтэхэ. Президентын стипендидэ адли хэмжээтэй.

Харин Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй [illegible] өөһэдынгөө стипендинүүдые тогтооһон байгаа. Н[illegible] аспирантда, хоёрынь - оюутадта. Тиимэһээ БГУ-[illegible] кафедрын аспирантка Оюна Бадмаевна Аюшеева [illegible] стипендиг үгтэхэ. Тэрэнь баһал эгээл доодын хэмж[illegible] салинтай адли. БГУ-гай географическа факультедэй [illegible] Лариса Ранжурова ба ВСГАКИ-гай искусствын фа[illegible] IVкурсын Руслан Вялов гэгшэд Залуушуулай х[illegible] талаар гүрэнэй комитедэй оюутадта зорюулһан с[illegible] хүртэхэ аза талаантай байба. Тэрэнь эгээл доодын х[illegible] 3 салинтай адли юм.

Дээдын зургаануудай, илангаяа Залуушуулай х[illegible] талаар гүрэнэй комитедэй мүнөө сагта оюутад[illegible] анхарал хандуулһаниинь ехэ һайшаалтай.

Ма[illegible]

Декабриин 17 - һунгалтын үдэр

ОССИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ГҮРЭНЭЙ ДҮҮМЫН ДЕПУТАДТА КАНДИДАТ

ВЛАДИМИР ВАСИЛЬЕВИЧ БЕЛОУСОВ

сси - минии гэр" гэһэн Бүхэроссин һунгуулиин нэгэдэлэй дай республиканска эмхиһээ Буряадай нэгэ мандадтай улиин 9-дэхи округһоо депутадта кандидадаар үлэгдэнхэй.

ан-Удын Загорск посёлогой захиргаанай зайһан, Буряад бликын Арадай Хуралай депутат.

НАМТАРАЙНЬ ШАТАНУУД

В. Белоусов 1950 ондо йкалиин районой таево һууринда анай бүлэдэ түрөө.

инкын дунда һургуули нэгэй һүүлээр Владимир Удын авиазаводто ор хүдэлөө.

аань (1968 - 1971онууд) -сэрэгэй флодто алба хээ. АҮҮРГЭЭД, авиазаводтоо

онһоо 1980 он хүрэтэр й барилга-хабсаралгын енидэ хүдэлһэн байна. риятиингаа парткомой н, ажалша коллективэй эй гэшүүн байгаа.

1990 ондо Буряадай АССР-эй Верховно Советдэй депутадаар, КПСС-эй 28-дахи съездын делегадаар һунгагдаа һэн.

1991 ондо тэрэниие Загорск посёлогой захиргаанай зайһанаар томилбо.

1993 ондо Владимир Белоусов Буряад Республикын Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүн болобо.

1994 ондо республикын Арадай Хуралай депутадаар һунгагдаа һэн. Мүнөө үедэ Арадай Хуралай Советдэй гэшүүн, Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын талаар зүблэлэй гэшүүн юм.

ТУЙЛАЛТАНУУДЫНЬ

өөһоо таһархай посёлогто имир Белоусовай гаанай зайһан боложо тэй сасуу социальна лгын таһаг нээгдэһэн е.

ондо Загорск посёлогто лэ, үхибүүдтэ социальна амжа үзүүлдэг, Буряад гансал территориальна

онһон үгэ тон гүнзэгы

анартай гэшэ ааб даа. тухай нэгэ хэды үгэ ал, нимэ байна: Урдань буряадууд аба эжыгээ, дүүнэрээ, түрэл түтимөө, оноо, хүршэнэрөө, йхинаа, бүхы арад зоноо дэг байһан гэшэ. шье ехэнхи буряад удта энэ заншал бии зандаа.

тэй хамта зарим удта түрэлхидөө, нэ, аха зоноо хүндэлхөө ожо байһан ушарнууд адаг болонхой.

йшье мэдэһээр, гэр абынгаа, эсэгынгээ ингаа, таабайнгаа) гэ, захяа заабари дуулдаг байһан гэшэ. эл хүн ахатай гэжэ заабари бии болоһон ёнотой. Урдань ямар хибүүдэй, залуушуулай таһараа һаа гү, али муу жэ байһыень хараа һаа, аха заха хүн тэдэниие аха, шабхадаха, хохо эрхэтэй байһан

гүрэн болоод байхадаа, мс партиин ударидалгаар ество хүтэлэгдэжэ, арад та энэ партиие урдаа түшэглэжэ, түрэһэн стэдээ адли һанажа, байһан ааб даа. Энэ Ушарынь юуб гэхэдэ, гэшүүд болбол үнэн аргы, ниитын хэрэгэй ны, һанал бодолоо, хүсэ орюулһан зон колхоз, фабрика, завод, район, ика, область, нуудые хүтэлөө, туһаламжаар тэрэ гуримгүй хүүгэдтэ ажалай ба амаралтын лагерь Хүрбэ һууринда бии болгоо.

Посёлогой эрдэм һуралсалай системэдэ ехэ анхаралаа хандуулдаг. 1995 ондо Загорскдо 22-дохи һургуулиин капитальна заһабарилга түгэсхэгдөө, 46-дахи һургуулиин заһабарилга дүүрэжэ байна.

Арадай Хуралай депутат байһан эрхээрээ В.В.Белоусов "Буряад Республика дотор нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын юрэнхы гол ёнонууд тухай" Хуулиие зохёон бэлдэлгэдэ хабаадалсаһан байна.

Һамгатай, хоёр басагадтай.

Улаан-Удэдэхи телефонуудынь: 3-27-13, 2-69-26.

К.ГЕТМАНСКИЙ,
"Росси - минии гэр" гэһэн һунгуулиин нэгэдэлэй Буряадай республиканска эмхиин хэблэлэй секретарь.

"ХҮН АХАТАЙ, ДЭГЭЛ ЗАХАТАЙ..."

түб нээгдээ һэн. Материальна хэсүү байдалда орохон түрэлхидтэй үхибүүд тус түбтэ байдаг.

Загорскдо Владимир Белоусовай дэмжэлгээр хүүгэдэй табан клуб хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлнэ, посёлогой һурагшадай Уран бүтээлэй байшан бии болоо. Авиазаводой ударидаа.

Энэ Коммунис партиин аша туһаар арад зон эрдэм болбосоролтой, һургуули һудартай, элүүр энхэ, ажал хүдэлмэритэй, амгалан ажабайдалтай болоһон гэшэ.

Мүнөө болоод байхада, арад зон урдаа хараха ахагүй болоод, ехэл үншэржэ байна. Ушар тиимэһээ Коммунис партияа дахин һэргээжэ, бии болгожо, арад зон ахатай болохо ёнотой. Мүнөө арад зон ахагүй болошоод байна. Дэгэлнай захатай зандаа ааб даа.

"Буряад үнэн" газетэ уншагшадай анхаралда нэгэ хэды үгэ хэлэхэ дурам хүрэнэ: би партиин гэшүүн бэшэб. Тиигэбэшье энэ Коммунис партиин суртал, заабари би залуу үетэндэ ойлгуулхые оролдодог хүн гэшэб. Совет гүрэнэй аша туһаар, Коммунис партиин ударидалгаар би һургуулида орооб, пионер болооб, комсомол болооб. Тиимэһээ коммунистнуудай хэһэн ажал хүдэлмэриие өөрөө нюдөөрөө хараһан, бэе дээрээ үзэһэн хүн гэшэб.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ комсомолой эмхиин секретаряар, зүблэлэй секретаряар ажаллааб.

Манай Согто-Хангилай И. В. Сталинай (мүнөө XXII партсъездын) нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Цыденов Содном гэжэ хүн үнэн зүрхэнһөө ажалладаг һэн. Энэ хүмнай үгытэй хүнэй хүбүүн, адуу манадаг байһанаа, колхоздо орожо ажаллаа, Коммунис партиин гэшүүн болоо. Одоол үнэн сэхэ, арад зоной түлөө ами наһаа үгэһэн хүн һэн. Энэ Содном Цыденовичын ударидалгаар, заабаряар комсомолшуудые ажал хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулдаг һэмди.

Энэ хүниие аха шэнгеэр һанажа, хүндэлжэ, дайнай хүшэр хүндэ үедэ манай колхозойхид, илангаяа комсомолшууд, үдэр һүнигүй дайсаниие түргөөр илахын, диилэхын түлөө ажаллаһан гэшэбди.

Ганса манай нютаг бэшэ, харин бүхы Совет гүрэн соо партиин, комсомолой гэшүүд болон арад зон үнэн сэхээр хүдэлжэ, дайсаниие даралсаһан гэшэ.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ Коммунис партиин ударидалгаар манай гүрэн ургаа, хүгжөө, хүсэ шадалтай болоо һэн.

Мүнөө болоод байхада, юун боложо байһые таанар, хүндэтэ уншагшад, булта һайн мэдэжэ байнат.

Ушар тиимэһээ Россин Коммунис партиин түлөө дуугаа үгэе гэжэ уряалнаб.

БАБУ-ДОРЖИ БАТОЕВ,
эрдэмтэ багша.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ГҮРЭНЭЙ ДҮҮМЫН ДЕПУТАДУУДЫЕ ҺУНГАХА ТАЛААР "ИВАН РЫБКИНЭЙ ХАМТАРАЛ" ТУХАЙ

Россин Федерациин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын депутадуудые һунгаха талаар "Иван Рыбкинэй хамтарал" байгша оной августын 24-дэ Россин Федерациин Түбэй һунгуулиин комиссиар бүридхэлдэ абтаһан юм.

Тус хамтаралда "Арадай хүдэлөөн - Россия (Союз)" гэжэ ниитэ-политическэ нэгэдэл, "Россин регионууд" гэжэ ниитын нэгэдэл, "Россин Залуушуулай Холбоон", "Согласие" гэжэ ниитэ-политическэ хүдэлөөн, "Минии Эсэгэ орон" гэжэ ниитэ-политическэ нэгэдэл, "Бодото байдалые зүб сэгнэгшэдэй холбоон" гэжэ ниитэ-политическэ хүдэлөөн - хамта дээрээ 50 гаран эмхинүүд ба хүдэлөөнүүд ородог байна. Тус хамтаралай хүтэлбэрилэгшэнь Россин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын түрүүлэгшэ Иван Петрович Рыбкин болоно.

Россин Федерациин экономико, соёл, промышленность ба хүдөө ажахы һалан һандаржа, аргагүй муу байдалда орохой. Хүн зонойнь ажабайдалай хэмжээн һараһаа һарада, жэлһээ жэлдэ доошолно.

Россин Федераци доторхи ажабайдалые һайжаруулха, ороноо ехэ амжалтануд тээшэ урагшань хүтэлбэрилхэ хүнүүд мүнөө хэрэгтэй. Тиимэ хүнүүд Росси соомнай бии гэжэ баталха байнабди. Мүнөө бүхы хүн зомнай нэгэдэжэ, хуби заяагаа өөһэдөө шийдхэхэ, ажабайдалаа өөһэдөө һайжаруулха саг хүрэжэ ерэнхэй. Энээнһээ ондоо зорилго манай урда даб дээрэ үгы гэжэ онсолон тэмдэглэе.

Россин гүрэнэй ниитын бүхы эмхинүүдые, партинууд болон хүдэлөөнүүдые, арадуудые нэгэдхэһэн "Иван Рыбкинэй хамтарал" Гүрэнэй Дүүмэдэ болохоёо байһан һунгалтын үедэ өөрынгөө депутадуудые һунгажа, орондоторхи байдалые эрид һайжаруулха гол зорилго урдаа табина.

"Иван Рыбкинэй хамтарал" миин лэ теории дурадхадаг бэшэ, харин бодото байдалда общество болон гүрэнөө хүгжөөхэ, хүн бүхэниие социальна талаарнь хамгаалха зорилго табина.

Тус хамтарал хүн бүхэн үнэн сэхэ ажалаараа гүрэнөө бэхижүүлэг, тэдэнэр социальна талаараа гүйсэд хамгаалгатай байг, хүгжэнги экономикотой гүрэн хүн бүхэнэй улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангаг гэһэн урянануудые бэелүүлхын түлөө оролдохо юм. Энэ хамтаралые түлөөлдэг Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидадууд урдаа табиһан зорилгоёо һайн мэдэхэһээ гадна тус зорилго яажа бэелүүлэгдэхэ ёнотойб гэжэ мэдэнэ.

Иван Петрович **Рыбкин** - мүнөө Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшэ байхаһаа гадна үшөө олон юумэ хэжэ, бүтээжэ шадаха хүн гэшэ. Тэрэ Воронежско областиин Семигорск һуринай таряашанай бүлэдэ 1946 ондо түрэһэн юм. Тэрэ дунда һургуули алтан медальтайгаар дүүргээд, удаань Волгоградска хүдөө ажахын институт эрхим сэгнэлтэнүүдтэйгээр дүүргэһэн намтартай. 26 наһатайдаа техническэ эрдэмэй кандидат болонхой. 1991 ондо КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академи дүүргэхэһээ гадна 1993 ондо дипломадай мэргэжэлтэй болоһон байна. 1995 ондо Иван Рыбкин профессор болоод "Росси дотор парламентаризмын бии бололго ба хүгжэлтэ" гэжэ диссертаци хамгаалхадаа политическэ эрдэмэй докторой нэрэ зэргэтэй болоһон юм.

Иван Рыбкин Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшээр һунгагдаһанай удаа бэедээ этигэнги, аалин даруу зантай ябадагыень хүнүүд анхарһан байжа болохо. Партийна бүлэгүүдэй аша туһын, элдэб мухар мэшэеэнэй, сухалда хүрэлгын хэмжээнһээ дээгүүр бэеэ абадаг, арсалдаата асуудалнуудые эбэй ёноор шийдхэжэ шададаг байһанаа шэнэ хүтэлбэрилэгшэ харуулаа.

Тус хамтаралай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн гэхэдэ, гүрэнэй инвестиционно корпорациин президент, "Бодото байдалые зүб сэгнэгшэдэй холбоон" гэжэ ниитэ-политическэ хүдэлөөнэй түрүүлэгшэ Юрий Владимирович **Петров** болоно. Урдань тэрэ КПСС-эй Свердловско обкомой нэгэдэхи секретарь, Кубада СССР-эй элшэн сайд, Россин Президентын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ байһан гээд һанануулая.

Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг хүдэлөөн орон доторхи бүхы һайн муу юумэнүүдые зүбөөр сэгнэхэһээ гадна саашадаа юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ һайн мэдэдэг байна бшуу. Тус хүдэлөөндэ хабаатай хүнүүд оронойнгоо баялигуудые зүбөөр ашаглахэ, соёлой ба суртал бодолой талаар баян дүй дүршэлөө һэргээн хүгжөөхэ гэжэ эрмэлзэдэг юм.

Тус хамтаралай гурбадахи хүтэлбэрилэгшэнь Россин Полярнигуудай эблэлэй президент, Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшын орлогшо Артур Николаевич **Чилингаров** гээшэ. Тэрэ 1985 ондо "Сомов" гэжэ эрдэм-шэнжэлэлгын судна абарха талаар экспедици толгойлжо, сууда гараһан намтартай. Тэрэ тиихэдэ хоёр һара соо хүнүүдэй ами наһые хамгаалгада хабаадаһан тула Алтан медаляар, Ленинэй орденоор шагнагдаһан юм. "Россин Арктика - манай ерээдүй" гэжэ тэрэ хэлэдэг. Дэлгүүрэй эрхэ байдалда мүнөө оролсоод, гүрэнэй худалдаа наймаанай тусхайта томо корпораци бии болгохо гэжэ оролдоно.

"Иван Рыбкинэй хамтаралһаа" дэбжүүлэгдэһэн Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидадуудай Федеральна список соо Буряад Республикын Президентын ба Правительствын Хэрэгүүдые эрхилэгшын нэгэдэхи орлогшо - Президентын канцеляриин начальник Валерий Иванович **Яковлев**, Буряад Республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Баир Доржиевич **Цыдыпов** орохон байна.

В. И. Яковлев 1946 ондо Шэтын областьдо хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэһэн юм. Юрист мэргэжэлтэй. Совет Армиин зэргэдэ удаан саг соо алба хээ. Тэрэ 1990 ондо Улаан-Удын городской Советдэй депутадаар һунгагдаа һэн. Харин 1992 ондо городской Советдэй түрүүлэгшээр, 1993 ондо Буряад Республикын Верховно Советдэй депутадаар һунгагдаа. Буряад Республикын Конституци зохёохо хэрэгтэ тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадаа юм.

Б. Д. Цыдыпов 1960 ондо Гусиноозерск хотодо хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэһэн, инженер-механик мэргэжэлтэй. 1993 ондо ВЛКСМ-эй обкомой инструкторааp, комсомолой Яруунын райкомой нэгэдэхи секретаряар ажаллаа, 1994 онһоо хойшо Залуушуулай, аяншалгын, физкультурын ба спортын хэрэгүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшоор ажаллана. Тэрэнэй оролдолгоор "Залуушуулай политикын хэмжээ ябуулганууд" гэһэн тусхай статья республикын бюджедтэ бии болгогдоһон, бусадшье олон шэнэ юумэнүүд залуушуулай ажабайдалда нэбтэрүүлэгдэһэн юм.

Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидадаар федеральна списогтэ тус хамтаралһаа ороходоо, В. И. Яковлев Б. Д. Цыдыпов хоёр тус хамтаралай холын хараата уг зорилгые ойлгожо, зүбшөөлөө үгэһэн байна бшуу.

Т. БОРИСОВА,
"Иван Рыбкинэй хамтарал" гэһэн һунгуулиин бүлэгһөө Гүрэнэй Дүүмэдэ һунгалта үнгэргэхэ талаар региональна штабай начальник.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

АЖАЛША ЗОНОЙНГОО АША ТУhАДА

Дулдаргын районой захиргаанай гулваа Юрий Галсановичи Дондоковой кабинет соо үглөөнhөө hуунаб. Энэ мүнөөнэй хэмжээгээр залуу (38 наhатай), урдань аралжаа наймаанда байhанаа, жэл хахад саг соо энэ хүдэлмэридэ байhан хүнэй ажалыень ажагланаб.

...Районой эмхи зургаануудай болон ажахын коллективүүдэй дарганар удаа дараа ороно. Гулваатай элдэб олон, орёо асуудалнуудые зүбшэнэ. Тэрэ зуура телефон ханхинажа, хүдөөгэй колхоз, совхозуудай дарганар, нютагай засагай толгойлогшонор, hургуули hударнуудай директорнууд хонходожо, хэзээгшэ hэм - дутаhан, бэдэрhэн зүйлнүүд тухайгаа мэдэссээд, туhа арга эринэ янзатай. Үнөөхил тоhо түлишэ, нүүрhэ түлеэн, мүнгэ алтан тухай асуудалнууд гарана хэбэртэй. Энээниие хаража, шагнажа байхадаа, мүнөө хэсүү сагта районой толгойлогшын ажал бэлэн бэшэл ха гэжэ тухайлнаб.

Юрий Галсанович мэгдэн hандангүй, бодон татаад харюусахадаа, бүтэхэ тээшэнь шиидхэнэ гэжэ ойлгохоор.

Дулдаргын район, бусадтал адли, шэнэ гуримда оролгын хүшэр хүндэ байдалтай ушаранхайл бэддаа. Угайдхадаа тус нютагта урданьшье бэлэн юумэн дээрэ байгаагүй. Хото городуудhаа холодуу, газар уhаараа хашагданги район юм. Зүгөөр эндэхи улад зониинь эбтэй эетэй, ажалша бэрхэ гэжэ мүнөө үедэ ажаглагдадаг болоо. Хүндэ хүшэр үнгэрэгшэ үбэл-хабарые бусадhаа булюу hайн дүнгүүдтэйгээр үнгэргэhэниинь энээниие гэршэлнэ аабза.

Иимэ байхада, районой хүтэлбэрилэгшэд ажал хэрэгээ эмхидхэлсэхэ таладань оролсон, арад зоной ажамидарха асуудалда онсо анхаралаа хандуулна.

Мүнөө сагта хүн зон мүнгэгүй, ехэ хашагданги. Тиимэhээ ажал бүтэсэгүй, ажабайдалай тала сошордолтой гээшэ ха. Энэ орёо ябадалые зүб мүрөөр зөөлэрүүлхын тула районой засагаархид тусгаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэ. Тиихэдээ хүн зонойнгоо социальна хамгаалгые түбхын түрүүшын зорилго гэжэ тоолоно. Энээниие шиидхэхын тула мүнгэ зөөриие болон эд товараа нэгэдхэжэ ашаглаха ябуулга хэнэ.

Эндэ районой бюджет ба колхоз, совхозуудай хоорондын арга харилсаан хамтаруулагдана. Жэшээнь, мүнөө үедэ шулуун нүүрhэнэй нөөсэ hургуули hударнуудта, бусад зургаануудта нимhал болонхой. Тэрэниие ехэ таарамжатайгаар шиидхэнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Бюджедэй мүнгэ, нүүрhэнэй үнэгүй байхада, Татауровска уурхайда түлбэриеэ район оруулhан байна. Тэрэниинь хүдөө ажахын предприятинууд өөhэдынгөө машинануудаар шэрэжэ асархадаа, мүнгэ олоно. Тэрэ зөөриеэ өөhэдынгөө ажал эрхилхэ талада, бензин, соляркада, бусад хэрэглэмжэдэ гаргашалха аргатай болоно. Нэгэ КамАЗ нүүрhэ асархадаа, 1,5 миллион түхэриг олзо хамтынгаа "хармаанда" оруулна.

Гэхэтэй, хамта колхоз, совхозууд үриеэ түлэнгөө өөhэдынгөө hургуулиин багшанарта мяха, таряа талха, бэшэ эд бараа ажалайнь түлбэриин тоосоондо үгэнэ. Энэнь тон hайн дуранай гуримаар хэгдэнэ. Тиигэжэ бюджет болон ажахынуудай хоорондын тоосоон хамтаруулагдахадаа, алишье таладань таарамжатай, туhатай хэбэртэй. Тиимэhээл Дулдаргын гэгээрэлэй ажалшад тээсгэндээ Агада болоhон буhалгаанда хабаадалсаагүй.

Колхоз, совхозууд ондоо аргаар мүнгэ олохогүй дээрэhээ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үгэжэ, орондонь бюджедэй мүнгоор зайн галай, зээли зөөшынгоо, үри татабариингаа хубитые элдэб олон газарнуудтаа оруулха аргатай болоно.

Гадна районой hургуулинуудай хахад шахуу үхибүүдынь түлбэригүйгөөр үдэрэй нэгэ эдеэлдэг болобо. Эндэ hуралсалай участогуудта ургуулhан хартаабха болон овощ, колхозhоо үгтэhэн мяхан, мүн тэрэшэлэн hургуулинуудай өөhэдынь ажахын мяха шүлэн, hү тараг хэрэглэгдэнэ.

Үшөө нэгэ жэшээ дурдая. Энэ жэлэй зун-намарай хугасаа соо ажахынууд тоhо түлишөөр таhалдаагүй. Яагаад бэ гэхэдэ, район бензин, солярка наймаалдаг фирмэдэ уридшалан мүнгэ оруулаа. Ажахынууд тэдэнээ өөhэдынгөө унаагаар шэрэжэ ба бюджедэйхидтэ эдеэ хоолой зүйл үгэжэ тоосоогоо хээ. Үнэгүй байhан сагта абаhан бензинэ намар тээшэ ондоо сэнгээр худалдаад, зариманиинь, бага сага түрсэ оруулаад туршаа.

Энэ үедэ хамтын ажахынуудай хара хүлhөөрөө олоhон мяха шүлые, нооhо дээhые, hү тарагыень хямда сэнгээр абадаг монополистнуудта үгтэхын орондо өөhэд хоорондоо, район соогоо гү, али барииша гарахаар газарта андалдахадань, олзотой болоно янзатай.

Район бюджедээ бэхижүүлэн, мүнгэ алта нэмэрлүүлхын тула баhал бодомжо гаргана. Эндэ тэндэ үлүү гарама штадуудые болигоно, хорооно. Жэшээнь, Дулдарга дээрэ гэр байрын управлени (ЖКХ) гэжэ байhан. Тэрэ бүхы котельнэнүүдые даажа абанги hэн. Мүнөө тэдэниие эмхи зургаануудайнь даабарида оруулаа.

Урдань hургуули hударнууд, аргын газарнууд, бэшэшье ажалай зургаануд ЖКХ-да ехэ түлбэри түлэдэг, тэрэнь налог боложо (НДС), дээшээ абташадаг байгаа. Шэнэ гуримда ороходоо, энээнhээ сүлөөлэгдэжэ, мүнгэн район дотор үлэхэ жэшээтэй болобо. Тиихэдэнь кочегарта хүлhэ салингынь хоёр дахин ехэ болгоходонь, энэ ажалда орохо дуратайшуул олон, буляалдажа байдаг шахуу болонхой. Зүгөөр ЖКХ-да 6-7 хүнhөө бүридэhэн бригада суглуулаад, бүхы район соохи котельнэ болон дулаасуулгын системэ хинамжалха бүлэг мэргэжэлтэдые табиба. Иимэшүү арга хурга бэдэрhэнэйнь эсэстэ hургуулинууд 4-5 hара түлэхэ нүүрhэтэй, бюджедэй ажалшад салингаа эдеэ хоолой зүйлөөр абалсаха аргатай, баhал социальна хамгаалгаар харгалзалагдана.

Энэнь бэлээр зүблэрнэ бэшэ ааб даа.Зарим коллективтэ тоосохо мүнгэниинь хүрэнэгүй. Жэшээнь, Зүдхэлидэ ажахынь зайн галай түлбэри диилэбэгүй. Тиихэдэнь районой гулваа хүдөө ажахын управлениин даргатай хамта тэндэ ошоод, тооложо үзөөд, 1200 хонииень "Хара-Шэбэр" гэдэг ажахыда таряагаар худалдуулаад, таряанайнгаа сэнгыень үнэтэйгөөр тоосоо хэжэ, энергетигүүдтэ үриень бүглэлсэбэ. Иигэжэ ажахынуудтаяа хамтаржа, зөөри зөөшөөрөө андалдажа хамhалсаhанай ашаар, олонхи колхозуудынь үриhөө гарана.

Район дотор налог татабари бэхижүүлхэ ажал ябуулагдана. Зарим предприятинууд ондоо тээшээ ошожо ажал хээд, олзо оруулна. Энэ зун харгы заhабарилдаг зургаанайхид 300 миллион түхэригэй олзо Ага, Могойтодо ажал хэжэ олоод, районойнгоо бюджедтэ тусхай татабаряар нэмэрлибэ.

Арга шадалайнгаа зэргээр райондоо сугларhан зөөреэр арад зонойнгоо байдалые хүнгэдхэхэ хэрэгтэ социальна тэдхэмжэлэй комитет эдэбхи гаргана. Тэрэ бюджедhээ гадна мүнгэ өөhэдөө олохые оролдоно. Магазинуудhаа орohон ба бусад аргаар олдohон зооре эрээ үгытэй, үншэн хэнэ, үлбэртэhэн зондо туhа х Дайнда хабаадаг түлбэригүй электры үгтэнэ, банида орох олгогдоо, олохон миинтээр түлеэн буулгаг хэрэгтэ 10 гаран м түхэриг гаргашалагдаа. Д дээрэ 35 хүн түлбэрг эдеэлдэг байна.

Үшөө нэгэ жэшээ тогтоё. Нёдондо малшадай, илангаяа хонь байдал хэсүү болоо hэн хэдэ айлда эдихэ ехээр хомордоо. Ра хүтэлбэрилэгшэд иимэ абаа бэлэй. Үмсэлхэеэ б нэгэ hангай автомашиные гарта оруулангүй, хаял табяад, үнэ хүргэжэ мүнгөөрнь хонишон бу мэшээг талха, 2 шэл toh мэшээг саахар, ма угаабариин порошок, м мэтые суглуулжа бэлэг Энэнь малшадые ехэ ба Оролдолгынь ашаар, р мал аршалагдаа, түл аб зоной үмсэдөө мал ба огород, саад эрхилхэ т дэмжэлгэ үгтэнэ.

Үшөө тиихэдэ райо hууринда эдеэ болбос комбинат баригдажа б Тэндэ ажахы болон абтаhан огородой урга мяхан элдэб холисог буйлуулагдажа, зоной ошохо ёhотой. Мүнөө болон сонгоohон наймаалагдажа эхилээ, Т бүхы районоороо хэ талхаяа татаха тээрмэ т байна. Эдэ бүгэдэ зонойнгоо үлдэжэ зоб тула бэелүүлэгдэнэ.

Ажахыгаа, ажал х унагаангүй, арад зо хоолой тэжээхын т ябуулга эхилэгдэ тэмдэглэмээр. Тухан хүрөөдүйшье hаа, т харгыдань оруулжа б hайшаалтай.

Ц.ГО манай туск

Түрэhэн нютагтаа түрүү зэргэтэй

ҮНДЭР УРГАСЫН ЭХИ ТАБИГША

Наранай шанга элшэдэ шарагдаhан Баруун, Зүүн hорюурай нута сабшалангууд дүрбэн зүгhөө ой модоор хүреэлэгдэнхэй юм. Алла горхонhоо hалаатай hорюур горхоной түргэн урасхал нута, сабшалангуудые ундалуулhаар. Гайхамшаг үндэр Буралтаар, Сахилтаар хабсагай hэтэ харбаад, Алла горхон сэнхир мүнгэн долгиёо доошонь тууhаар.

1976 он. Дээдэ Баргажанда hүүлшын жэлнүүдтэ үзэгдөөгүй ган гасуур эхилбэ. Май, июнь, июль hарануудта бороо оробогүй. Шатама халуун үдэрнүүд тогтожо, Аманда, hамаахайда, Далсада ой тайгын түймэрнүүд үзэгдөө hэн.

Дэрээнэй совхозой нута, сабшалан hайжаруулха бригадын бригадир Дашицырен Будаевич Бишадаев совхозой директор Михаил Матвеевич Дагаевта хандажа, hорюурай ханааб урданайнь түхэлдэ оруулха үүсхэл гаргаба. Тэрэ үүсхэлынь дары дэмжэгдээ hэн. Дашицырен Будаевич үглөө, үдэшэшье ногооной ургасые дээшэлүүлхэ гэhэн нэгэл бодолтой ажалладаг байгаа бшуу.

Уданшьегүй совхозой бүлэг механизаторнууд, луговодууд hорюурай дээдэ аманда ерэжэ, Дашицырен Бишадаевай хүтэлбэри доро үглөөнэй наранаар үдэшын боро хараан болотор хүдэлжэ эхилбэ. Саридаг уулада хэдэн арбаад метр зузаан мүльhэн малгайтай байсануудай оройhоо зунай халуун үедэ ханаабай эрьеые халима уhа hорюур руу урдахуулба. Олон жэлнүүдтэ ой тайгаар таража урдадаг hорюур горхоной уhан одоошье "хазаардуулжа", хүн зондоо ашатай туhатай боложо эхилээ бэлэй.

Гандаhан сабшалан ундалуулагдажа, шэмэтэй нэлэнхы ногоогоор хушагдаба. Совхозой луговодууд баярлахын ехээр баярлаа даа. Ханаабаар ерэhэн уhаяа тодожо, хонон-үнжэн газараа урматай уhалдаг болоо hэн. Иигэжэ Дашицырен Бишадаевай үүсхэлээр ажахыда уhалууриин 200 гектар сабшалан нэмээгдэбэ. Энэл жэлэй намар Баруун-hорюуртада түрэхэ хонидой отара, Зүүн-hорюуртада хашараг буруудай хоёр гүүртэ шэнээр эмхидхэгдэбэ. Мүн Аллын фермэдэ 1000 центнер, Хүнтэйн эрье шадарай отаранууда 700 центнер үбhэн үбэлжэлгэдэ з ө ө г д э д э г болошобо.hорюуртада олон жэлэй ногоон таригдажа, наг шэбхэ гаргагдажа, ногооной үндэр ургаса хуряагдадаг, мүнөөшье аллынхид hорюурhаа үбhэ шэрэhээр.

hүүдэй жэлнүүдтэ hорюуртада Анатолий Эрхитуевич Аюшиевай үүсхэлээр хаалтануд, хүүргэнүүд, даамбануд баригдаа.

Юрэдөө, Д.Б.Бишадаев бэрхэ эмхидхэлшэ, ажал хүдэлмэридөө урагшаа hанаатай, эрилтэ табихадаашье бэрхэ хүн юм. 1982 он. Дашицырен Будаевич Шэбэрсын бэлшээриие сабшалан болгохо үүсхэл гаргаба. Совхозой директор А.Э.Аюшиев энэ hэдэлгыень дэмжээ hэн. Жараад онуудаар нютагай суута луговод Галсан Номшиевич Митапов Шэбэрсэ горхониие эхиндэнь хаажа, тэрэ тойронхи сабшалан, бэлшээри уhалдаг байhан юм.

Дашицырен Бишадаев Шэбэрсэ горхоной эхиниие, hубаг hалаануудые hайса мэдэхэ даа. Хэды олон модоной зайда ябагаар ябажа, эндэхи бэлшээриие тэгшэлжэ, hөөг бургаahанhаа сэбэрлээб даа.

Совхозой суута механизаторнууд Цыден Балсанович Зандраев Дондоб Цыденович Аранзаев хоёр газарай гэдэхэhээ урид Шэбэрсэдэ тусгаар балгаан барижа, С-100 болон ДТ-75 түхэлэй тракторнуудаа хүсэдөөр хэрэглэжэ эхилбэ. Уданшьегүй дулаанай эхилхэдэ, эндэ олон жэлэй ногоон таригдажа, наг шэбхэ тараагдаба.

Харин уhалууриин талаар хүндэшэг байгаа. Урдань Митапов луговодой хэрэглэдэг ханаабууд үертэ hандаржа hалаhан байба. Энээниие hэргээхын тула ехэ хүсэн хэрэгтэй болобо. Харин Баргажан голhоо бүлүүр станциин ашаар Шэбэрсэ уhалагдадаг болобо. Тиигэжэ Дэрээнэй совхоз Шэбэрсэhээ 15-20 сомоо нэмээжэ абадаг болоо бэлэй. Энэнь эхэ хонидой 3 отарын үбэлжэлгэдэ хүрэхэ үбhэн. Буряад республикын габьяата механизатор Дашицырен Бишадаевай оролдолго үүсхэл эндэ тобойжо гаража ерээ.

Мүнөө хүндэ сагай ерэхэдэ, Бишадаевай үргэдхэhэн, hайжаруулhан нута сабшалан тон ехэ туhатай байшоо, - гэжэ Ажалай Улаан-Тугай орденто луговод-механизатор Д.Ц.Аранзаев магтан дурдана.

- Механизатор, хожомынь луговод, звеное хүтэлэгшэ болоходомни туhалалсаhан Дашицырен Бишадаевта баяртай ябагшаб, - гэжэ орденто луговод Альберт Жигжитович Борбонов хөөрөө бэлэй.

- Аха, дүүнэр шэнги ээмээ түшэлсэн, ажалша хабаяа, шадабаряа элсүүлжэ, унаhан малгайгаа абаха сүлөөгүй, жэлэй дүрбэн сагта ажаллаабди, - гэжэ орденто луговод Ц.Б.Зандраев мүнөө урмашан хөөрэнэ. Д. Б. Бишадаев буряадаараа 70 наhаяа гүйсэбэ. Тиибэшье урихан нюуртань уршалаанууд үсөөн, сарюуц сэбэрээр энеэбхилhэн зандаа. "Нютагтаа хүндэтэй манай дуратай бригадир механизаторнууд Х Дармаев, Бэлигтэ О Сергей Цыремпилов б республикын механизатор Д.Б.Биша мүнөөшье халуунаар дур

Тиигэншьегүй яахаб д сэхэ зантай, сагаан сэдьхэлтэй хүн х Бишадаевай наhанайн Галина Хоргоновна үбгэ хүшэр ажалда ябахадань хэшэгтэй, дүрбэн тэгшэ hууhан hайн hайхан нам Галина Хоргоновна Даш Будаевич хоёр 4 үх хүлынь дүрөөдэ, ганзагада хүргөө. газартаа урагшатай, нютагтаа хүндэтэй, тайбан ажahуугыт гэ баян бүлэдэ хүсэхэ бай

В.БА

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Галина, Дашицырен Бишадаевтан. Гэр бүлынь альбомhоо.

Бүри һаяхан Буряадай Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театр соо манай республикын гайхамшагта артистка Татьяна Ефремовна Гергесовагай түрэһөөр 80 жэлэй, зохёохы ажал ябуулгынь эхилһээр 60 жэлэй ойнууд тэмдэглэгдэбэ.

НАһАНАЙНЬ ХАРГЫ ХОДОДОО АРЮУН СЭБЭР БАЙГААГҮЙ

...о болон баледэй театр ...юн дүүрэн суглаанхай. ...айндэртэ бишыхан ...лһээ эхилээд, үндэр ...үбгэд, хүгшэд хүрэтэрөө ...ка, суута хатаршаяа ...лхаяа ерээ бишуу.

...ын 6 саг. Буряадай суута ... хүгжэм дуунай аялга ...сага хүшэгэ аалихан ... Театрай тайзанай зүүн ...одхогдоһон үндэр һайхан ... дээрэ Буряад ...ыкын арадай артистка, ... Федерацийн габьяата ...ка Татьяна Ефремовна ...вагай һуужа байхые ...ихадаа, бүхы зал хүл ... бодон, тэрэниие ...ба.

...ьяна Гергесовагай ...ы зам тухай тэрээнтэй ...раан жэлнүүд соо суттаа ...д" ансамбльда хүдэлһэн ...радай артистка Чимита ...шкина тобшохоноор ...о үгэбэ.

...ергесова тэбхэр наян ... саада тээ Эрхүүгэй ...ин Балаганска уездын ...ово һуурында түрэһэн ...рэнэй наһанай харгы ...арюун сагаан байгаагүй. ...ашье, гомдохошье, ...дашье сагууд али олон ...даа. 1936 ондо тэрэнэй ... Сэлэнгын аймагай ...ай нэрэмжэтэ колхозой ...нэй Загустай һуурин) ...гшэ Ефрем Беляновича ...ые арадай дайсан гэжэ ...д, түрмэдэ хаахан байна. ... жэл үнгэрһэн хойно ...е буудажа алахадань, бээ ... эжынь зургаан ...зээ эдихэ хоолгүй, үмдэхэ ...агүй үлөө һэн.

...хэ үедэ Таня басаган ...еудинскын үндэһэн ...н театрально-хүгжэмэй ...та һуража байгаа. Теэд ...ээ бэеын муудаһан ...ээ тэрэ ажал хэхэ баатай ...эн.

...нь тэрэ Буряад-...олой искусствын ...ундэ һурахаяа ороод, ...ондо тэрэнэ дүүрэжэ, ...та хүдэлхоор абтаба. ... жэл үнэроод байхада, ...на Гергесовае "арадай ...ай басаган" гэжэ тоолоод, ...аха эрхыень хаһаһан ... Тезд хэдэн жэл үнэрһэн ...манай ороной нинслэл ... Москвада Буряадай ...ствын 1-дэхи декада ... боложо, Т.Гергесовае ...жалдань абаһан юм.

... гэһэн сагһаа хойшо ...а Ефремовна Гергесова ... арадай хэдэн арбаад ...удые зохёожо, арад ...суутай болоһон байна. 3 ... үргэлжэлһэн тоосоото ...дань манай республикын ...ото хатарай мэргэжэлтэ ... һайн дуранай ...ивүүд хабаадажа, ...й зохёоһон хатарнуудые ...гэб. Энэ харалгые Улаан-...искусствын училищиин ...ансамбль нээһэн байна.

ансамблиин хүтэлбэрилэгшэнь Т.Вампилова юм. Татьяна Гергесовагай гушанар, дүшэнэр болохо наһатай үхибүүд тэрэнэй зохёоһон "Хаб загаһад" гэһэн хатарые, яһала, зохидоор гүйсэдхөө. Мүн Улаан-Удын хореографическа училищиин "Грация" гэжэ нэрэтэй хатарай ансамбль, Зүүн- Сибириин соёлой болон искусствын академиин хатарай таһагай оюутад, республикын арадай уран һайханай түбэй "Уянга" ансамбль, Захааминай аймагай Санагын дуу, хатарай ансамблиин түлөөлэгшэд, Буряад Республикын гүрэнэй "Байгал" ансамбль, Буряадай гүрэнэй филармониин "Сэлэнгэ" ансамбль, арадай аман зохёолой "Уряал" ансамбль, республика доторнай ори ганса "Лотос" гэһэн хатарай театр, Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай артистнар, Усть-Ордын автономито округой "Талын аялгануд" гэһэн дуу, хатарай ансамблиин түлөөлэгшэд, "Ангара", "Магтаал", "Оронго" гэһэн фольклорно ансамбльнууд, Буряад Республикын арадай артист Аюша Данзанов, Буряад Республикын габьяата артистнар Дымбрын Ринчинова, Тогмит Танхаев болон бусад тоосоото харалгада хабаадажа, Татьяна Гергесовагай зохёоһон "Хаб загаһад", "Амаршалгын хатар", "Тарбаганууд", "Ёохор", "Хазаар моритон", "Наадан", "Хурануудай хатар" гэхэ мэтыень харагшадай халууп альга ташалга доро гүйсэдхоо.

Үндэр наһатай төөдэйе олон хүнүүд үнэн зүрхэнһөө амаршалжа, сэдьхэлэй дулаан үгэнүүдые хэлэһэн байна. Буряад Республикын соёлой министр Г.Н.Струбинов, Арадай Хуралай депутат, Социальна политикын талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо С.Ц.Цыреторов, республикын Эхэнэрнүүдэй холбооной түрүүлэгшын орлогшо, Арадай Хуралай депутат Г.Дождикова, Буряадай филармониин директор Г.П.Кулагина, Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академиин ректор Р.И.Пшеничникова, Улаан-Удын хореографическа училищиин директор Н.Б.Базарон, Россин арадай артист П.Т.Абашеев, Улаан-Удэ хотын захиргаанай гулваагай орлогшо В.Н.Цыренов, городой соёлой таһагые даагша В.Ш.Цыренова, Захааминай аймагай "Санага" ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ Н.Намсараев, Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй хүтэлбэрилэгшэд, Россин арадай уран зураача Д-Н.Дугаров, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Б.Д.Баяртуев болон бусад үгэ хэлэхэдээ, суута артисткын зохёохы зам тухай сутларагшадта хоорэжэ үгэһэн байна.

Тэрэ манай ороной искусствын суута ажал ябуулагшад болохо Г.Цыдынжапов, И.Моисеев, И.Туманов, А.Исламова, К.Есаулова, М.Заславский болон бусадтай хүдэлһэн юм. Гадна олон жэлэй туршада дуу, хатарай "Байгал" ансамбльда, республикын соёл-гэгээрэлэй училищида багшаар хүдэлөө. Татьяна Гергесовагай нэгэ һайн талань гэхэдэ, тэрэ Захааминай, Баргажанай аймагуудай, Усть-Ордын, Агын автономито округуудай олон тоото һайн дуранай коллективүүдтэй хүдэлжэ, хатар нааданда һургадаг һэн. Тэрэнэй найруулаг табиһан "Дэрбээшэн", "Айдуусай", "Баяр", "Булагай эхиндэ", "Хүхынүүд", "Сурхарбаан" болон бусад хатарнууд "Буряад арадай хатарнууд" гэһэн нэрэтэйгээр 1974 ондо хэблэгдэн гараһан ном соонь оронхой. Мүнөө үедэ суута хатаршан шэнэ ном бэшэжэ, хэблэлдэ бэлдээд байна.

Суута хатаршан, багша, буряад хатар шэнжэлэгшэ, тэрэниие дэлэгрүүлэгшэ Татьяна Ефремовна Гергесова 80 наһанайнгаа ойдо Буряад Республикын Үндэлэлэй грамотаар шагнагдаба. Түрэл коллектив болохо "Байгал" ансамблиинхид хибэс бэлэглэбэ. Захааминай аймагай Санага нютагайхид мүнгэн жолоотой хүлэг, Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэлэйхид, "Уряал" ансамблиинхид хүхэ торгон тэрлигүүдые, мүн шэнэ номоо хэблүүлхынь тула олон тоото коллективүүд мүнгэн бэлэг бариба.

Энэ һайндэрые үндэр хэмжээндэ үнэргэхын тула манай республикын олон коллективүүд спонсорнууд болоһон байна.

Д.БАЛЬЖИНИМАЕВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ойн баярай үдэшын үедэ.
М.ШАНТАКОВОЙ фото.

...ВАА БАТАЛБА

...риин 10-да үнэрһэн ...удтэ туһалыт" гэһэн ...рафониие олон хүн ..., мүн тэрээндэ ...лсаһан байха. Улаан-... захиргаанай ...рилэгшэд нэгэ ...өө салин хүлһэ үгэхэ ...ийдээ. Захиргаанай ...үн лэ өөрынгөө хубита ...аза мэдүүлбэ.

...ад Республикын ...льствын "1995 ондо хүн ... социальна талаһаа ...ын республиканска ...сно программа тухай" ...эй зохилдуулан, мүн ...гүй үхибүүдтэ ...ка хүргэхэ ...тойгоор 15-дахи ...адай үндэһэ һуури ...эн хүүгэдэй гэр нээхэ ...оолые захиргаанай ...талаа. Байгуулгын ...удые, гаргашануудай ...хэл бэлдэхыень хүн ... социальна талаһаа ...ын хотын таһагта ...аһан байна.

Л. МАЛЬЦЕВА.

Багшын булан

АБАЙ-ГЭСЭР ХҮБҮҮН

(Асуудал-харюугай наадан)

1. Бүхэ- Бэлигтэ баатарай эжын нэрэ.
(Гэрэ-Сэсэн хатан).
2. Хан-Хюрмас тэнгэриин
Уугаи сагаан абхайнь
Үхэһэниие бодхоодог,
Үгырһэниие баяжуулдаг,
Нюһатые хүн болгодог,
Нюргатые хүлэг болгодог,
Эрхы дундаа эмтэй,
Долёобор дундаа домтой.
Эрэ хүнэй эрдэни,
Эхэнэр хүнэй дээжэ
Абхайн нэрэ хэн бэ?
(Эржэн-Гоохон).
3. Атай-Улаан тэнгэриие
Үбдэг дээрээ үргэһэн,
Үргэн дороо өөбэйлһэн
Эсэгын нэрэ?
(Абарга-Сагаан баабай).
4. Атай-Улаан тэнгэриин
ууган хүбүүн Сагаан-Хасар
бүхын мориной зүһэ.
(Сагаан-шарга морин).
5. Хан-Хюрмас тэнгэри ямар эмээлтэйб?
(Яхад мүнгэн эмээл).
6. Атай-Улаан тэнгэриин
Амин һүлдэ хоёрынь
Хаанаа һэм?
(Баруун хүлэйнь барбаадай хурганда).
7. Атай-Улаан тэнгэриин
Ондогор ехэ ууса
Юун боложо тодорооб?
(Лойр хара Лобсоголдой).
8. Сэгээн Сэбдэг тэнгэриин хатанай нэрэ?
(Сэсэн-Уугаи хатан).
9. Атай-Улаан тэнгэриин
Баруун гарынь
Юун боложо тодорооб?
(Орголи эреэн гүрөөһэн).
10. Манзан-Гүрмэ төөдэйдэ хандан, туһа эриһэн доодо замбиин хүнэй нэрэ.
(Шарнаахайн шара одигон).
11. Бүхэ-Бэлигтын доодо замбида буухадаа,
Хан-Хюрмас тэнгэриһээ эриһэн һүүлшын юумэн.
(Наран-Дулаан тэнгэриин
Наран-Гоохон-абхай).
12. Наран-Гоохон һамганай зүүн һугаарнь зүдхэжэ, тодорон хэн талиигаа һэм?
(Бүхэ-Бэлигтэ хүбүүнэй Эржэн-Гоохон эгэшэ).
13. Сэнгэлэн-Ноён үбгэнэй улаан зурбаахай хүбүүнэй хоёрдохи һүни обоо дээрэ хоноходоо дараһан дайсан.
(Түмэр хушуута хирээнүүд).
14. Нюһата-Нюургайда нэрэ үгэһэнүбгэндэүттэһэн бэлэг.
(Малгайн шэнээн мяхан, Толгойн шэнээн тоһон).
15. Нюһата-Нюургайхүбүүнэй түрүүшын һамган.
(Түмэн-Жаргалан).
16.Нюһата-Нюургай хүбүүн хэнэй хүбүүдээр буруунуудаа адуулдаг болоноб?
(Саргал-Ноён хаанай).
17. Урмай-Гоохон абхайн эсэгын нэрэ.
(Шаазгай -Баян хаан).
18. Түмэн-Жаргалан абхайн эсэгэ?
(Тэмээн-Улаан хаан).
19.Нюһата-Нюургайн хоёрдохи һамган?
(Урмай-Гоохон).
20. Урмай-Гоохон абхайн мориной зүһэ?
(Малаан соохор морин).
21. Абай-Гэсэрэй гурбадахи һамган?
(Алма-Мэргэн).
22. Абай- Гэсэрэй гурбан һайхан һамгадтаа гурбан ордон барюулһан голой нэрэ.
(Хатан гол).
23. Хэдыдэхи һалаа соо Гэсэрэй Шэрэм минаата хаанние дараһан тушаа хэлэгдэнэб?
(Зургаадахи).

Х.ДАМПИЛОВА,
Захааминай аймагай Дабаатын һургуулиин буряад хэлэнэй багша.

"Ёохорлодог һайбди олоороо"гэһэн статья зүбшэн хэлсэнэбди

ЕРЫТ НААШАА НААДАНДАА...

ҺАЯХАН "Буряад үнэн" һониной "Толи" хуудаһанда толилогдоһон В. Токтохоевагай "Ёохорлодог һайбди олоороо" гэжэ статья уншагшадые угаа һонирхуулаа. Манай арад зон баян ёһо заншалнуудтай. Тэдээн соohоо хатар нааданай дуунууд урдын урда сагһаа манда хүрэжэ ерээ ха юм. Ёохор хатарай дуунууд соо арад зоной эгээл һайхан сэдьхэл, һанал бодол харуулагдана бшуу.

Табяад жэлэй саана минии һая "буруутай бэлшээриһээ" гаража, хүбүүн боложо ябахадам, шииграг солбон хүбүүд, басагадай хүдөөгэй клубай хажууда киногой урдуур гү, али һүүлээр ёохор хатарайнгаа дуунуудые үнэхөөрөө долоон-найман сууряанай газарта дуулдатарнь, үүрэй сайтар ханхинуулдаг байһаниинь үсэгэлдэр мэтээр һанагдана. Ямар гоё байдаг бэлэй!

Ёохор дээрээ ерээбди,
Ёохорлохоо ерээбди.
Харанхы һүүн ерээбди,
Хатархаяа ерээбди.
Ханаар һууһан залуушуул,
Гарыт наашаа наадандаа.

Холын дардам харгыда
Хододоо нажар байдаг
һай.
Холшор залуу ябахада,
Хододоо наадан байдаг
һай.

Джим сабхиин шэнэдэ
Дулаан нажар байдаг
һай,
Дорюун залуу ябахада,
Дуутай наадан байдаг
һай, -

гэхэ мэтын дуунууд бүхэли һүниндөө зэдэлдэг байгаа ха юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Ахуусын дайн эхилжэ, манай эсэгэ нэг, аханар, абганар дайнда ордоо. Гэртээ үлэһэн үбгэд, хүшэд, үхибүүд (13-16 наһатайшуул) үдэр һүниие илгаршгүй, аяар дүрбэн жэлэй туршада ажал хэжэ ябахадаа, фашис муухай дайсаниие даралсажа, илалтын үдэрые мандуулхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн оролдогшо һэмди. Хэдышье хүшэр хүндэ сагай тохёолдоо һаа, колхозойнгоо клубта сугларжа, ёохороо хатарагша бэлэйбди.

Агууехэ дайнай үедэ арад зомнай яһалашье олон дуунуудые зохёоһон түүхэтэй. Эндэ зарим нэгыень жэшээ болгон дурдалтай.

Манаран хүхэрэн
харагдааша
Манай Түнхэнэй гоё
гээшэнь.
Медаль, орден
яларуулһан
Магтаалта хүбүүдэй олон
гээшэнь.
Сэнхирлэн хүхэрэн
харагдааша
Центр Хэрэнэй гоё
гээшэнь.
Сээжэдээ орден
яларуулһан
Сэрэгшэ хүбүүдэй
олон гээшэнь.

Харбяангууд хүндэлэн
гарахадаа,
Хазаарта бууралдаа
найданаб даа.
Харатан дайсанаа
даражархёод,
Харижа ерэхыеш
хүсэнэб даа.
Хотогор борошни
колхоздоо
Косилка шэрэдэг
ажалтай даа.
Хоротон дайсанаа
даражархёод,
Холшорхон гансадаа
бусаарай даа.

* * *

Хадада хаяһан таряагаа•
Хады уруутаа хадахабди.
Халдаад ерэһэн
Германии
"Катюшаараа" дарахабди.

Арбаад жэлэй туршада болоһон дэлхэйн хоёрдохи дайн дажар дүүрэжэ, түби дээрэмнай амгалан байдал тогтоогдоһон байгаа. Улаан-Үдымнай горсадшье һэргэжэ, үдэшэндөө хүнүүд олоороо сугларжа, хүхюу наада зугаа зэдэлдэг болоо бэлэй.

Илангаяа ёохор нааданда городой залуушуул олоороо сугларжа, үдэшын харанхыһаа үүрэй сайтар шахуу ёохорлогшо һэн. Тэдэнэй дунда армиһаа табигдаһан дайшалхы орденуудтай, медальнуудтай, кирзовэ сабхитай, гимнастёркотой залууханшье, наһатайшагшье эрэшүүлэй бүдүүн самарюун хоолойгоор дуулахадань, городой алишье захада эли тодоор дуулдагша бэлэй. Үбгэд хүгшэд сонхонуудаа нээгээд, һонирхон шагнаад һуудаг байгаа. Дайнай һүүлдэ ёохорой олон шэнэ дуунууд зохёогдожо, горсадай хатар нааданай хүрезлгэн соо гоё һайханаар ханхинадаг һэн. Жэшээнь:

Солдат сабхиин шэнэхэндэ
Сахан ходо ороһой даа.
Сарюун залуу ябахадам,
Наадан ходо болоһой
даа.
Баруун уулын оройе
Бадма сэсэг гоёогоо.
Бараг залуу хүбүүды
Бостон костюм гоёогоо.
Огторгойе харахадам,
Одо мүшэд яларна,
Олон хүбүүдээ
харахадам,
Орден, медаль яларна.

Үшөө тиихэдэ дайнай урдахи ёохорой дуунуудай

Манай Осоавиахим
СССР-эй оборон яс!

гэһэн дабталга ондоогоор зохёогдон, иигэжэ дууладаг байгаа:

Запад восток шууюулһан
Герой-генерал Балдынов.

Ёохор наадан тухай бэшэжэ һуухадаа, горсадта "заборно книжкээр" ородогоо һанажархибаб. Мүнөөнэй залуушуул энэ хэлээшыемни ойлгохогүйл ааб даа, тиимэһээ тайлбарилха болоноб. Горсадта ороходоо, 10 түхэригэй билет абадаг байгаабди. Теэд бидэнэр - студентнэр заримдаа тэндэ орохо мүнгэгүй болоходоо, саадай харанхы булангай харша дээгүүр абиржа ородог һэмди.

Үнгэрһэн 60-80 онуудай зогсолтын үедэ ёохор наадамнай мартагдаһан байгаа. Хубилган шэнэдхэгдэжэ эхилһэн үедэ ёохор нааданай дахинаа һэргээгдэжэ байһаниинь ехэл һайшаалтай гээшэ.

Дээрэ хэлэгдээшэеэ нэгэ жэшээ дээрэ харуулая. Үнгэрһэн үбэл манай филиалай болон багшын дээдэ һургуулиин эрдэмтэд, багшанар Усть-Ордын округто ошожо, "Педагогикын эрдэмэй үдэрнүүдые" үнгэргэхэдөө, һургуулинуудаарнь ябажа, багшанартайнь, һурагшанартайнь уулзаа һэмди. Илангаяа Буряад-Енгүүдэй дунда һургуулитай һонирхон танилсаабди. Энэ һургуулида түрэлхи хэлээ бүхы һурагшадынь шудалдаг: ород болон татаар һурагшадынь буряад хэлэтэй болоһон, тиимэһээ буряад хэлэ буряад үхибүүдһээ дутуугүйгөөр үзэдэг юм (багшань Мантыкова Бальжинима Дамдинцыреновна).

Тэндэ буряад, ород болон татаар арадуудай ёһо заншалнуудтай үхибүүдые танилсуулдаг, тэдэниие һэргээхэ, хүгжөохэ асуудалда, илангаяа ёохор нааданда анхарал ехээр табигдана. Жэшээнь, һургуулида ямар нэгэн һайндэрэй болоходо, бүхы һурагшадынь (тэдэнэй тоодо ород, татаар яһанай үхибүүд) ёохор нааданда хатардаг, дуунайнь үгэнүүдые үбгэд, хүгшэдһөө һурагшадынь өөһэдөө бэшэжэ абадаг, һүүлээрнь бултадаа сээжэлдэдэг. Ёохор наадандаа үхибүүдынь бултадаа элдэб үнгын торгоор оёгдоһон дэгэлнүүдые үмдэнхэй ерэдэг. Дуунуудайнь удха иимэрхүү байгаа һэн. Жэшээнь:

Хатар дээрээ ерээбди,
Хатархаяа ерээбди.
Хамаг зондоо ерээбди,
Ханилсахаа ерээбди.
Ерыт наашаа наадандаа,
Ёохор наадан хуушаараа.
Хуушан маягыень
шэнэлжэ,
Хонгёо зугаатай болгоё.
Тохой зандан эмээлээ,
эмээлээ
Тохыш саашань
мориндоо, мориндоо.
Тойроод байһан
залуушуул, залуушуул,
Ерыт наашаа наадандаа,
наадандаа.

Хүндэтэ уншагшад, ёохор наадан гансал Усть-Ордада һэргээгдэнэ гэжэ бү һанагты. Манайшье республикын хүдөөгэй, илангаяа Түнхэнэй, Ахын, Захааминай, Хурамхаанай, Яруунын, Хэжэнгын һургуулинуудай үхибүүд багшанарайнгаа хүтэлбэри доро һүүлэй үедэ ёохор нааданда дуратай боложо, тэрэнээ һэргээнэ, шэнэ маягтай болгоно.

Түрэл арадайнгаа эгээл гоё һайхан ёһо заншал болохо ёохор наадые һэргээхэ, улам саашань шэнэ маягтайгаар хүгжөөхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб?

Нэгэдэхинь, В. Токтохоевагай "Ёохорлодог һайбди олоороо" гэһэн статьягай үндэһөөр "Буряад үнэнэйнгөө" хуудаһанда олон хүнүүдэй һанамжануудые барлажа, үргэн ехэ хэлсээ эмхидхэхэ.

Хоёрдохинь, ёохорой дуунуудые суглуулжа, тусхай ном болгон хэблэхэ.

Гурбадахинь, "Буряад үнэндэ" ёохорой дуунуудай булан бии болгоод, саг үргэлжэ дуунуудые толилжо байха.

Дүрбэдэхинь, Буряадай радиогоор ёохорой дуунуудые дамжуулха, хүнүүдэй бэшэжэ абахыень уншажа үгэхэ.

Табадахинь, Улаан-Удын ехэ залтай байшанда (театрнууд, спортивна залнууд соо недели бүхэндэ), жэшээнь, гарагай 7-до ёохор наада үнгэргэдэг болохо.

Зургаадахинь, телевизорээр ёохор нааданай тусхай дамжуулга эмхидхэхэ.

Д. ОШОРОВ,
Россин Федерациин,
Буряад Республикын
һургуулиин габьяата
багша.

РЕДАКЦИҺАА: Хүндэтэ уншагшад, Д. Ошоровой дээрэ хэлэгдэһэн дурадхалнууд тухай һанамжануудаа манда бэшыт гэжэ ханданабди.

ТОДОРХОЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮД ХЭРЭГТЭЙ

Гэмтэ ябадалнуудгай тэмсэлябуулха талаар зохиидуулан тааралдуулгын зүблэлэй заседани Буряад Республикын Президент Л. В. Потаповай түрүүлэлгэ доро үнгэржэ, Улаан-Удын 1-дэхи мүрдэлгын изоляторгахи (СИЗО) байдалые гуримшуулха болон районно сүүдүүдэй худэлмэриин эрхэ байдалые һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые хаража үзэбэ.

Буряад Республикын МВД-гэй заһан заларуулгын хэрэгүүдэй болон социальна талаар дадхалгынлбанай начальник Н. Н. Ашикеевэй мэдээсэлээр гансал Улаан-Удын СИЗО-до санитарна нормоһоо гурба дахин олон зон байлгагдана. Унтари дэбдихэрэй хушалтын бүд дуталдана. Эрхэеэ хаһагдагшадай зариманиинь туберкулёз үбшэнтэй. Изоляторай худэлмэриилэгшэд хэдэн һараар салингаа абанагүй. Эдеэ хоол, дулаа, элшэ хүсэнэй түлөө СИЗО-гой үри хоёр миллиард түхэригтэ дутэлөө. Изоляторые һэльбэн шэнэдхэлгэдэ 42 миллиард хэрэгтэй болохо.

Эрхэеэ хаһагдагшадые гүйсэдажалтай болгоһоной ашаар өөһэдынгөө хэрэглэмжэнүүдые хангадаг болохынь тула заларуулгын эмхи зургаануудта зохихо эрхэ байдал тогтоон олгохо хэрэгтэй гэжэ Буряад Республикын дотоодынхэрэгүүдэй министр П. П. Калашников, Арадай Хуралай Гүрэнэй байгууламжын, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэридгын, хуули ёһоной, гурим журам сахилгын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. К. Кукшинов тоолоно. Энэ хадаа оёдолой мастерской, мини-пекарни, теплицэ гэхэ мэтэ болоно. Олзын хэрэг эрхилдэг эмхи зургаануудтайшье үйлэдбэриин талаар харилсахада хамаагүй.

Энэ талаар Правительствын шатада шиидхэбэри абаад, хэрэгтэй хэмжээнэй мүнгэн сангайтуһаламжа үзүүлхэшухала гэжэ Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов тэмдэглээ. Эрхэеэ хаһагдагшадые ажалаар хангагдаг болон түрмын газарта промышленна үйлэдбэри һэргээлгын асуудалые тодорхойгоор шиидхэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ онсо тэмдэглээ. Заларуулгын эмхи зургаануудта харуулһалга һайжаруулха галаар тодорхой хэмжээнүүдые абаха хэдэн даабари Финансын, Промышленностиин, Элүүрые хамгаалгын, Юстициин министерствэнүүдтэ, хотын захиргаанда Президент үгөө.

Худэлмэриинь эрхэ байдал һайжаруулхын тула районно сүүдүүдтэ албан хэрэгээ ябуулха байшануудые үгэхэ тухай асуудал зохиидуулан тааралдуулгын зүблэл дээрэ зүбшэгдөө. Түнхэнэй, Ивалгын районуудта сүүдэй худэлмэриин эрхэ байдал таагүй гэжэ заагдаба.

Буряад Республикын Президентын ба
Правительствын хэблэлэй албан.

ХҮНГЭН, ЗОХИД БОЛОО

20 гаран жэл соо хэлхеэ холбооной албанда Галина Викторовна Ерофеева худэлнэ. Ажаллаха үедэнь элдэб олон хубилалтанууд болоо. Һүүлэй үедэ худэлдэг газартань шэнэ хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүд, компьютер табигдахадань ажалынь ехэл хүнгэн, зохид болоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. В. Ерофеева.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Элүүр эн
булан

АНХАРАГД
ГҮ?

Улаан-Удын элүүрые х
эмхи зург
худэлмэрилэгшэдэй мет
зүблөөн һаяхан болож
Элүүрые хамгаалгын м
нэгэдэхи орлогшо В. Б.
ФОМС-ын гүйсэдхэхы д
Б. Будаев, мед
худэлмэрилэгшэдэй про
рескомой түрүүлэгш
Маланов, республикын м
худэлмэрилэгшэдэй
түрүүлэгшэ Э. Н. Цыбик
Хуралай депутат, Со
политикын талаар комит
мэргэжэлтэ Г. А. Дождик
зүблөөндэ хабаадаа.

Зүблөөндэ хабаадагш
тус һалбарида тогтоод
шахардуу байдал тухай б
энэ байдалһаа гарах
боломжонууд тухай х
эмхидхэһэн байна.

Республика дотор х
баралга түрэлгэһөө олошо
хэхэ шадалтай хүн зоной
болоно. Социальна удха
үбшэнгүүд - уушханай
халдабарита үбшэнгүүд
һүжэрнэ. Хутагаар хадхуу
буудуулһан шархатай үб
тоо улам олошорно. Эдэбэ
тухай Улаан-Удэ хотын
хамгаалгын таһагые даа
Халтаева мэдээсэ.

Элүүрые хамгаалга хүсэ
һомологдоногүй
тэмдэглэгдэһэн байна. (45,8
мүнгэн һомологдоо). Мед
эмхинүүдэй худэлмэрилэгш
һараар салингаа аб
Тиигэбэшье элүүрые хам
хүүгэдэй наһа барал
доошолуулжа шадаа. Диф
һэргылхэ талаар горит
ябуулагдана. Медицинскэ
зүйлнүүдэй
доошолуулагдаагүй. Мед
страхованиин
нэбтэрүүлэгдэжэ эхилэ. Сту
2 компани байгуулагдаһан

Ороидоол 4,1 процент
али 1 миллиард 745
түхэригэй түлбэритэ мед
хангалга үзүүлэгдэ.
стационарта эмшэлүүлхынь
хүнэй 719 мянган т
гаргашалагдана.

Фармацевтнүүдэй
түрүүлэгшэ Э. И. Им
эмүүдээр хангалга тухай
хэхэдээ, Улаан-Удын 97-до
тухай онсо тэмдэглээ.
гэхэдэ, Улаан-Удэ соо инф
холисо бэлдэдэг ганса эн
ЛВРЗ-гэй директор Э
коммерческэ байгуу
худалдаһан байна. Апте
мэдэлдэ үгтэхэ байг
фармацевтнүүд тоолоно.
мүнөө аптекэ гол ш
хубилгахаһаа гадна, эндэ таб
эмүүд 4 дахин ехэ
наймаалагдаха юм.

Эдэ мэтэһээ ула
муниципальна элүүрые хам
тон шахардуу байдалда орох
тобшолол хэхэ баатай болод
медигүүд нэгэн дуутаар т
Элүүрые хамгаалгын бүхы
һалаха һандарха т
хүргэхэгүйн тула т
асуудалнуудыень анхархыен
Удэ хотын захирга
республикын Арадай Хурал
байһанаа медигүүд мэдүүл

Тодорхойлбол,
медицинскэ страховани бэ
тула хубиин бэшэ, гүрэнэй
компани байгуулга тухай
хаража үзэхыень хотын захи
дурадхагдаа. Энэ асуудалаар
үнгэргэхэ шухала
тэмдэглэгдэһэн байна. Н
бюджедтэ аптекэнүүдэй
түлэлгые гуримшуулха, хал
мүн халдабарита бэшэшье
дэлгэрһэнһээ ула
медицинскэ туһаламжа үзүү
түлөө предприятинуудай
зургаануудай зүгһөө гарг
бусаалга гэхэ мэтэ асуу
медигүүдэй һанаа зобооно.

Тус һалбариие м
һомололго, элүүрые хам
хубиин системэ байгуулга,
хангалга - эдэ асуудалнууд т
удха шанартай гэжэ мед
худэлмэрилэгшэд үшөө
дабтана. Тезд т
дурадхалнуудынь анхарагд
гү?

Л. МАЛ

ЖИЗНЬ
ВОСТОЧНОЙ ОКРАИНЪ

...мэ гаршагтай газетэ ород, хуушан буряад-монгол хэлээр долоон хоногтоо табан удаа ...э хотодо 1895 оной ноябрь, декабрь һарануудта барлагдажа эхилһэн байна. Орос ...нэй элитэ ажал ябуулагша, эрдэмтэ, түбэд эмшэн П. А. Бадмаев иимэ хэблэл ...графитайнь байгуулһан, редактор-хэблэгшэ өөрөө байһан юм.

УРИД ХЭЛЭГДЭХЭ ҮГЭ

...нэй бэшэһэн бэшэлгэһээ хуряангыгаар ... тэдыень лурдая. Россин гүрэнэй ...изаартахи зоной байдал һуудал, ажал ... - хүдөө ажахы үйлэдбэри, худалдаа ...ан тухай мэдээсэлнүүдые үргэнөөр ...улха, эдэ бүгэдэниие Азиин хүршэ ...нуудай арад зондо дуулгаха, тэдээнэй ...далтай сасуулха, согсолхо мэтын ...болол хэжэ туршаха зорилготойгоор лэ ...э газетэ байгуулагдаһан байгаа.

...россин Европо, Ази хубидахи, мүн баруун ...опын зоной байдал һуудалай ...нуудые газетэдээ бэшэжэ, гүрэнэйнгөө ...р нэгэн холын хизаартахи зоной ...далые ниитын урасхаалда оруулхые ...охо хүсэлэн ехэл байһан юм ха. ...ын тулада эндэхи зоной байдалые, ...ал хэрэгыень өөдэнь татаха, һайжаруулха, эрдэм ухаанай заабаринуудые арга соонь хэрэглэлсэхэ - иимэ шухала асуудалнуудые шиидхэлсэхэ хараатайл газетэ һэн ха.

Алишье тээшээ тэгшэ, дэлисэ ехэтэй ажал ябуулгатай П. А. Бадмаев Россин зүүн хизаарта хэблэл байгуулхадаа, эндэхи зониие, тэрэ тоодо буряадуудые эрдэм номдо һургаха, гэгээрүүлхэһээ гадуур гүрэндөө туһатай ондоошье зорилгонуудые бэелүүлэлсэхэ хүсэлэнтэй байжа болоо гээд һанамаар. Нэгэдэхинь гэхэдэ, газетэдээ хабсаргалта бии болгохо гэһэн байгаа. Түбэд эмнэлгэ-медицинэ тухайда, аргалалга-эмнэлгын оншо арганууд, эм дом тухай, тэрэниие удхаха, үбшэнтэдтэ үгэхэ мэтын мэдээсэлнүүдые бэшэхын тулада иимэ хабсаргалта бии болгогдоһон гэжэ хэблэгшэ-редакторай бэшэлгэһээ ойлгогдоно.

СААШАНХИ ЗОРИЛГОНЬ ЯМАР ҺЭН ХАБ?

...амаг ажал ябуулгаяа холын ...ватайгаар эрхилдэг хүн ...э П. А. Бадмаевай бүхы ...тарынь гэршэлдэг байна. ...бсаргалтынишье, ...ишье материалнуудые ...дһоо буряад-монгол ...ндэ оршуулжа, зоной ...да тараажа, түхэлдөө ...он хойноо түбэд, хитад ...оод бусад зүүн зүгэй ...нүүдтэ оршуулха ...стай байһан. Тиигэбэл ...ии тухай үнэн зүб ...элнүүд Азиин жэнхэни ...удар нэбтэрүүлэгдэхэ ...тай болохо байгаа бшуу. ...ынь гэхэдэ, Россие Ази ...тэй дүтэлүүлхэгүй гэһэн ...олшодой худал хуурмаг ...гануудые буруушааха ...и болохо байһан юм. "П. ...маев и К°" гэһэн фирмэ ...э хотодо байгуулһанайнь ...ушар шалтагаан энэ ...ан болоно. Богонёор ...эдэ, Алас-Дурнадахи ...а ябуулганнуудайнь ...жэлэл энэ байгаа бэшэ ...и гээд бодомоор. Нүгөө ...йаа, иимэ хэрэг ...лхын тулада мүнгэ зөөри ...эрэгтэй, фирмэнь бэеэ ...хай предприяти байха ...той байгаа. Фирмэ ...уулхын тулада ерээд ...эхеэр гүрэн горитой ...ин урьһаламжа үгэһэн ...на. Энээндэнь тулгажа, ...эрхилээ хадаа мүнгэ ...ниеэ арьбадхахын тулада ...борилгын ажал ...аһатайханаар ябуулха ...ёһотой байһаниинь ойлгосотой.

1893 оной зун Агын Дүүмын тайшаа Бодийнда Петербургһаа сахилгаан дохёо эльгээжэ, П. А. Бадмаев табан хушуу малай (толгой бүриин) сэн хэдытэ байнаб гэжэ һонирхоһон байгаа. Энээндэнь мүн лэ түргэнөөр сахилгаан утаһаар харюусаһан данса байдаг. Баһа саг зуура газар эдлэхэ хэлсээ хэһэн дансануд дайралдадаг. Иигэжэ бүхы юумэнэй зохид соогоо бүрилдөө һаань, Шэтэ хотодо түбэд эмнэлгын багахан түбхэниие бии болгоо һаа яахаб гэжэ бодомжолһоншье байжа бололтой. Юуб гэхэдэ, ехэ-ехэ эрдэмтэ эмшэ ламанарай Агын, Сүүгэлэй дасангуудта байһаниинь элитэ. Тэдэнэрые Петербург худар ходо дуудажа байнхаар, эндээ Забайкалидаа хүдэлөө һаа, таарамжатай байха һэн гэжэ һанаһаниинь гайхалгүй.

Ород арад, тэрэнэй Сагаан Хаан тухай үнэн зүб мэдээсэлнүүдые аласай зүүн зүгэй арад зоной дунда дэлгэрүүлхэ, энэл арадтай эбтэй һайн харилсаануудтай байбал, амгалан байдал хэзээдэшье бата байха гэһэн хараа бодолые баримталжа ябаһанаа хэблэгшэ-редактор онсо дабтан тэмдэглэдэг байһан юм. Энээнэйнь түлөө буряад зоноо ород болгохо гэжэ оролдошоһон хүн гэжэ Петр Бадмаевые Агын буряадууд зэмэлдэг, хараадаг, бэшэдэгшье байһан ааб даа.

ХЭБЛЭГДЭЖЭ ЭХИЛБЭ

Шэнэ газетэ хэблэжэ эхилхын урда тээ бэлэдхэлэй ехэ ажал хэгдэһэниинь эли. Нэн түрүүн газетэдэ захил хүүлэхэ ябуулга һайсахан хэгдэһэн байна. Энэ асуудалаар Агын Дүүмын тайшаада бэшэгээр хандаба. 1896 оной январиин 1-һээ "Жизнь на Восточной окраине" гэжэ газетэ хэблэжэ эхилхээ байнабди, энээндэ захил хэхэ тухай хэмжээ абахые бодыта гэжэ бэшэг соогоо хэблэгшэ-редактор хэлэһэн бэлэй. Үзэг бэшэг мэдэхэшье зон эдытэдыл һааб даа. 1896 оной январь һараһаа захил хэһэн Сүүгэлэй дасанай ламанарай нэрэ тоологдонхой: шэрээтэ лама Узумбаев, гэлэн ламанар Пунсук Гончиков, Сырен Яхунаев, Шойдор Сундоров, Вамба Доноров, Даши Дылгыров, Гонгор Гальчиев, Лудуп Гындунов, Доржи Дармаев, Дараа Хубитуев, Шадуй Гулгэлов гээд байна.

1895 оной ноябрь, декабрь һарануудта туршалгын гурбан номернууд барлагдаһан байна. Энэ хугасаанай үедэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри бүхы талаһаань хэгдэһэниинь ойлгосотой.

ГАЗЕТЭ ЮУН ТУХАЙ БЭШЭДЭГ ҺЭН ХАБ?

Хуудаһануудыень ирахада, мүнөөнэй хэблэлнүүдтэ адли даа - соносхолнууд дүүрэн. Юрэнхыдөө олон ондоо гаршагууд доро дотоодын (гүрэнэй захиралтануудһаа эхилээд), гадаадын һонинуудые дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн байна. Жэшээнь, нютагай һонин гэһэн гаршаг доро:

Ундинска станица (Нэршүүгэй округой). Зундаа олиггүй ехээр бороогой адхарһанай һүүлээр гол горхонууд һабаһаа халижа, сабшалан, таряанай газар хуу уһанда абташаба. Үбһэ, таряанай һайн ургаса, абахаар хүлеэжэ байһан хасагуудай найдабаришье һалаа даа. Сабшагдаһан ямар ехэ үбһэн уһанда урдажа хосороо гээшэб. Хара буухаар. Тэрэ мүртөө гэнтэ обоо онги саһан орожо, хамагые саһаар даражархидаа яана гээшэб. Энэ саһанай хайлахадань, таряагаа бага зэргэ хуряагаа, үбһэеэ мүн лэ суглуулаа болоо юм ха даа.

Энэ нютагта хоёр жэл удаагаар иимэ хёо-зуд буужа сохибо. Хожомоо яажа амидархаб гэһэн гашуудалтай бодол эндэхи зоной сэдьхэл зобоодог болонхой. Хүдөөгэй ажал эрхилхэ машина байхагүй, газар таряалан эрхилхэ мэргэжэлнайшье тэрэ тухай даа, хүдэлмэришэдшье аргагүй хомор - иимэ бэрхэшээлнүүд дээрэ байгаалиин хашалан хабсархадаа Забайкалида энэ хэрэг эрхилхэнь хэмгүй гарзатайл байна, зониие өөдэлүүлхэгүй гээшэ ха.

* * *

Троицкосавск. Ноябрь һарын эхинһээ хара нүрөө (черная оспа), дифтери гэдэг үбшэн эндэ хэмгүй түргэнөөр дэлгэржэ эхилбэ. Һуралсалай бүхы зургаануд хаагдаба. 50 хүн үбдөө гэһэн мэдээн бии, город соо суу таража, зон айна, шууяан болоно. Ноябриин 29-һөө үбшэн буурантаа гэжэ декабриин 2-то полицимейстер мэдээсэһэн байна. Тиигээшье һаа, энэ үбшэн эндэ тэндэ бии боложо эхилээ, ехэнхидээ хүүгэд үбдэнэл ха. Тиимэ айлай газаа сагаан бүд хиисхүүлдэг болоо. Зарим айлнууд зуудаг нохойнуудтайшье болоо гэнэ.

* * *

Хүдөө ажал, гэр байдалай ажахы гэһэн гаршаг доро 4 класстай эхин шатын хүдөө ажахын һургуули нээжэ, залуушуулые һургаха тухай бэшэһэн байна.

Элдэбын осол болоод гэнтын аюул тухай мэдээсэлнүүдые ямаршье хизаарлалтагүйгөөр бэшэдэг гуримтай байһан гэжэ ойлгогдоно.

* * *

Дэлхэйн һонинуудые тон хуряангыгаар - нэгэн хоёр мэдүүлэлтэйгээр мэдээсэхэдээ, шадамар гээшэнь. Нью-Йорк, Париж, Венэ, Берлин, Белград гэхэ мэтын дэлхэйн бүхы хотонуудһаа мэдээсэлнүүд барлагданхай.

Стокгольм. Үлэһэн зөөриеэ хожомоо яажа хэрэглэхэб гэһэн Альфред Нобелиин найдабарибэшэг биил юм ха. Теэд энэнь мүнөөдөө хүсэдөөр тунхаглагдаха аргагүй, юундэб гэхэдэ, тон һүүлшынь зарим заабаринуд Парижда байжа болохо гэжэ багсаагдадаг юм хаш. Эрдэм шэнжэлэлгын уласхоорондын жаса байгуулгада бүхы зөөринь сүм зорюулагдаха гэһэн заабаринь бэшэг соонь тодоор хэлэгдээтэй гэжэ бүгэдэндэ эли болонхой. Зөөриинь хэмжээн үшөө мэдэгдэнэгүй, тиигээд хилын саагуурхид тоогүй ехэ шэнгеэр бэшэдэг лэ ха.

Элдэб эсын һонинуудые янза бүриин газетэ, журналнуудһаа шүүжэ толилдог, юрэдөөл, зоной һонирхохо мэдээсэлнүүдые бэдэрдэг лэ байһан гэжэ харагдана. 1896 оной февралиин 2(14)-нэй номерто Парижда болоһон нохойн түрэ тухайда бэшэһэн байха юм.

Литые хоёр шажанай - ородой, буддын - гуримаар үгтэдэг байһыень һонирхохоор юм бэлэй. Жэшээнь, февралиин 2(14) - амаралтын үдэр; буддын - бурхан багша Шэгэмүүниин түрэһөөр 2859-дэхи он, улаан тахяа жэлэй 1-дэхи һарын уһан туулай 12-дохи үдэр (гарагай 2-то), уһан луу 13-дахи үдэр.

"Жизнь на Восточной окраине" гэжэ түрүүшын буряад газетэ мүнгэ зөөригүй болоһон шалтагаанһаа 1897 оной зун хэблэгдэхээ болиһон юм. Хэблэлэйнь тараханьшье бирагүйшэг болоо һэн хаш "Үнгэрэгшэ жэлдэ Танай мэдэлэй газарта 600 хүн манай газетэдэ захил хэһэн аад, мүнөө жэлдэ тэдэнэрэй оройдоол 80-нь захил хээд байна. Ород хэлэн дээрэ газетэмнай зоной сэдьхэл буляажа үшөөл шадаагүй байһан үетэй. Танай нютагай Петр Александрович байгуулһан, буряадуудтал зорюулагдаһан газетые дэмжэлсэжэ хайрлыта гэжэ Танда ехэ тушаалта тайшаада хандаха гуйха байнаб" гэжэ "П. А. Бадмаев и К°" гэһэн фирмын түлөөлэгшэ Жаан Бодийнда 1897 оной март һарада бэшэһэн байна.

Хоёр жэл шахуу сагта долоон хоногтоо табан удаа юрын лэ ехэ хэмжүүртэйгээр хоёр хэлээр энэ газетэ гаража байгаа. Байгуулагша эзэниинь П. А. Бадмаев, бодото редакторнуудынь (саг зуурын гээд бэшэгдэнхэй) - ород хэлэнэйнь - А. Н. Сниткин, монгол-буряад хэлэнэйнь - Б. Рабданов гэгшэд байһан. Бодоходо, өлохон хүн эды шэнээн газетэ гаргадаг байһан байха. Бүхы материалнуудынь оршуулагдадаг байһаниинь эли. Оршуулагшад, корректорнууд, наборщигууд гээд хуу буряад зон лэ ажаллаһан байлтай. Редакторһаа гадна тиихэдэ залуу багша ябаһан Бато-Далай Очиров оршуулагшаар эндэ хүдэлһэн гээд басаганиинь Бутид-Ханда Далаевна дурдаһан байдаг.

П. А. Бадмаевай фирмэ тухай һонирхоходо, Шэтын гүрэнэй архивай албатад мэдээн дансануд биишье, үгышье шэнгеэр харюусадаг юм. Панхаруталгада орожо, 1907 ондо энэ фирмэнь хаагдаһан юм. Юрэнхы дээрээ энэ газетэдэ хүдэлһэн хүнүүд тухайда мэдээн тон хомор.

Д. ЖУГДУРОВА.

XVII жаранай модон хүхэгшэн гахай жэл (1995-1996 он)

ҮБЭЛЭЙ ЭХИН УЛААГШАН ГАХАЙ hАРА

Буряад литэ	5	6	8	9	10	11	12
Европын литэ	27	28	29	30	1	2	3
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа hара понед.	Мягмар Марс вторник	hагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббото	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хара нохой	харагшан гахай	хүхэ хулгана	хүхэгшэн үхэр	улаан бар	улаагшан туулай	шара луу
Мэнгэ	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан
hуудал	түмэр	огторгой	үhан	уула	модон	хии	гал

Гарагай 2-то шэнын 5 (ноябриин 27)

Хара нохой, 3 хүхэ мэнгын, түмэртэ hуудалтай үдэр. Энэ үдэр алибаа hайн үйлэнүүдые үүсхэхэ ёhотой гэнэ. Илангаяа бурханда, лусуудта мүргэхэ, үргэл үргэхэ, хэшэг даллага абаха, баярай hайндэр хэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, бүжэг наада үйлэдэхэ, бурханай ном уншаха, ном номнохо, соносохо, шэнэ газарта гэр бариха, тангариг абалсан, нүхэд болохо, хубсаhа эсхэхэ, дасан (дуган), субарга мэтын мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, амгалан байдалай хэрэг бүтээхэ, балин шатааха, агнаха, урданайнгаа тангариг болюулха, эм залаха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Зүгөөр газар малтан гэмтээхэ, абаhанаа бусааха, модо сабшаха, хюрөөдэхэ, hубаг малтаха, үхибүү хүлдэ оруулха, багашуулые гэрhээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, суглаа зарлаха, үhэеэ угааха, гэрhээ юумэ гаргажа, хажуу тээшэнь үгэхэ мэтын хэрэгүүдтэ муу гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, эд барагдалгүй элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

Гарагай 3-да шэнын 6 (ноябриин 28).

Харагшан гахай, 2 хара мэнгын огторгойдо hуудалтай үдэр. Энэ үдэр тэнгэри тахиха, гүрэм уншуулжа, эльбэ зайлуулха, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха, наhа утадхалгын болон хэшэг арьбажуулгын хэрэг бүтээхэ, худалдаа наймаа хэхэ, дасан, субарга, сэргэ бурхан, ном арамнайлха, тэдэниие бүтээхэ, буян хэхэ, үhантай холбоотой ажал ябуулха, гэр бариха, бууса түхеэрхэ, хубсаhа эсхэхэ, юумэ андалдаха, аршаанаар бээ арюудхаха, шажанай hайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн hайндэрлэхэ, ехэ хуниие бараалхаха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Харин хадаг табиха, бэри бүулгаха, түрэ хурим хэхэ, бурханда мүргэхэ, үбшэ аргалжа эхилхэ, hэеы гэр бүрихэ, нүүхэ, наhа барагшые хүдөөлхэ, газар малтаха, зураг зураха, боогой хэрэг бүтээхэ, городто хэрэг эрхилхэ, модо үндэhэтэйнь hуталха, худаг малтаха, хажуу тээшэнь эд болон үхэр үгэхэ, замда гараха мэтын үйлэнүүдые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, шэг шарайн үнгэ hайжарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 8 (ноябриин 29). Дүйсэн үдэр. Дасануудта Отошын хурал болодог.

Хүхэ хулгана, 1 сагаан мэнгын, үhанда hуудалтай үдэр. Энэ hарадамнай 7-ной үдэр байбагүй. Энэ үдэр наhанай хүсэ, наhанай хэшэг арьбажуулха, наhа утадхалгын хэрэг бүтээлгэхэ, түрэл садан бололсохо, худалдаа наймаа үүсхэхэ, эд бүтээхэ, гэр бүлэдөө даллага абаха, зурхай шудалха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, тэдэниие арамнайлха, ада шүдхэр номгодхохо, бурханда мүргэхэ, эм найруулха, городто хэрэг эрхилхэ, шэнэ hэеы гэр табиха, үрэhэ тариха, үүдэ гаргаха, нарай үхибүү эмшэлхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, хии бараа сараха, абаhанаа бусааха, түмэрөөр уранай хэрэгсэл бүтээхэ, аршаанаар угааха мэтын үйлэнүүдтэ hайн гэнэ. Гэбэшье үхибүү хүлдэ оруулха, багашуулые гэрhээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, ехэ үhа гаталха, загаhа бариха, тангариг абаха, мал үүсэлхэ, үхибүү үргэжэ абаха, хүн түхэлөө алдаха, мори урилдаанда хабаадаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхеэрхэ, хадаг табиха, бэри буулгаха, хүргэхэ, наhа барагшын хэрэг бүтээхэ, замда гараха, хубсаhа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, наhан ута болохо.

Гарагай 5-да шэнын 9 (ноябриин 30).

Хүхэгшэн үхэр, 9 улаан мэнгын, хада уулада hуудалтай үдэр. Бурхан тахиха, лүн абаха, ваджрын ёhо бүтээхэ, бисалгал хэхэ, даллага абаха, эд, үхэр хажуу тээшэнь үгэхэ, мори, сар hургаха, гэрэй hуури табиха, үхэр худалдаха, хутага мадага дархалха, модоор юумэ бүтээхэ, тангаригаа болюулха, дайсаниие номгодхохо, нүхэ малтаха, тараг бэрихэ, айраг халааха, замда гараха, үзэг шудалха, ном уншаха, ном номнохо , тэрэниие шагнаха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Зүгөөр бэриин хэрэг бүтээхэ, hамга абаха, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хубсаhа эсхэхэ, худалдаа наймаа эрхилхэ, хээрэ нүхэ малтаха, ехэ хэрэг эрхилхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, үбшэн хэжэг хүрэхэ гэнэ.

Гарагай 6-да шэнын 10 (декабриин 1). Бадма-Самбаавын үдэр.

Улаан бар, 8 сагаан мэнгын, модондо hуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, хэшэг даллагын ном уншуулха, сан табиха, сахюуса хуруулха, тэнгэридэ мүргэхэ, үргэл үргэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо hуулгаха, газараа заалгаад, гэрэй hуури табиха, дасан (дуган), субарга болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, арамнайлха, мал үүсэлхэ, эм найруулха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Гэбэшье нүүхэ, үрэhэ тариха, аяншалгада гараха, хубсаhа эсхэхэ, угаал хэхэ, мяха шараха, тоhо, өөхэ хайлуулха мэтые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, бэеын тамир hайжарха.

Гарагай 7-до шэнын 11 (декабриин 2).

Улаагшан туулай, 7 улаан мэнгын, хиидэ hуудалтай үдэр. Энэ үдэр алибаа hайн үйлэ үүсхэжэ болохо гэнэ. Илангаяа баярай hайндэр хэхэ, бурханда мүргэхэ, мүн Наранда, hарада, Газарта мүргэхэ, тантрын тарнинуудые уншаха, абаhанаа бусааха, hогтууе номгоруулха, мал адууhаяа hайнаар харуулhалха, ном номнохо, эм найруулха, замда гараха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, тараг бэрихэ, айраг халааха, үрэhэ тариха, шэнэ хубсаhа үмдэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, бүжэг наада үйлэдэхэ, гэр бүлэ бололсохо, наhа утадхалгын хэрэг бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Харин шэрдэг бүрихэ, шулуу шорой худэлгэхэ, луус тахиха, модо отолхо, шуулдаха, үймэлдэхэ, тангариг абаха, сутлаа хэхэ, мал үүсэлхэ, мяха шараха, тоhо, өөхэ хайлуулха мэтые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, бэеын тамир hайжарха.

Гарагай 1-дэ шэнын 12 (декабриин 3).

Шара луу, 6 сагаан мэнгын, галда hуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, аршаанаар угааха, нүгэлөө наманшалха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, тэдэниие арамнайлха, ламын санаар абаха, эм найруулха, буян үйлэдэхэ, эhээбэри табиха, тараг бэрихэ, айраг халааха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, мүргэл, сангарил хэхэ, маани сахиха, хэшэг даллага абаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхеэрхэ, гэр байра бариха, дайсадые болон ада шүдхэр номгодхохо, хяhа гаргаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Гэбэшье юумэ бузарлаха, үзэн ядалга үүсхэхэ, эблэрхэ, хэлсээ хэхэ, улай гаргаха (мал үүсхэлгэ), ном оршуулха, онгосо, hала дархалха, хүүргэ ба модон тээрмэ бариха, шуhа ханаха, зүүгээр хадхуулха, газар малтаха, наhа барагшые хүдөөлхэ, хуниие зобоохо, хубсаhа эсхэхэ, шэрдэг бүрихэ, замда гараха, үхэр, мори худалдаха мэтые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, үбшэн хэжэг хүрэхэ.

ТАЭКВОНДОГОЙ hУРГУУЛИ УРИН

БМДК-гай спорткомплекс сүо мүнөө үеын залуу зо hайшаагдадаг таэквондогой секци тээмэндэ нээгдээ. Журам, сэхэ ябадал сахидаг зүүн-зүгэй туйлалдаан хотын хүбүүд, басаг hонирхол татана. Мүнөө 4 бүлэг эмхидхэгдэнхэй, зүгөөр hорихо хүсэлтэй залуушуул үшөөл олон.

Зүүн зүгэй тулалдаае, илангаяа таэквондо хүгжө зорилготойгоор Ташкентhээ ерэhэн эрхим тулалдааша, хара бүhэ Вадим Пак тус секциие хүтэлбэрилнэ. Энэ секцидэ ябаха дура хүнүүд врачта бэе махабадаа шалгуулжа, медицинскэ спра абаха, мүн өөрынгөө намтар тухай бэшэжэ үгэхэ ёhотой. Мүнөө секцидэ hорилго хэгдэнэ. Ажал хэдэг ехэшүүл түлбэри тул байха. Харин hурагшад, оюутад мүнгэ түлэхэгүй. Секц хэшээлнүүдтэ ябаха дуратайшуул дуратай сагаа шэлэжэ аб аргатай. Юуб гэхэдэ, үглөөнэй 9 сагhаа 11 болотор, 16-hаа болотор, үдэшын 19 сагhаа 21 болотор гэхэ мэтээр секциин хэшээлн сагаараа хубаарилагданхай.

Е. ЦЫБЕНО

Шатарай түүхэhээ

ТҮРҮҮШЫН УЛАСХООРОНДЫН МАСТЕР

Буряад Республикын шатарай түүхэдэ Анатолий Николаевич Сумкин түрүүшын спортын мастерта кандидат гэжэ тоологдодог. А. М. Сумкин мүнөө Волгоградай можодо ажаhуудаг юм. Сэрэгэй алба хаагша Юрий Шапошников түрүүшын спортын мастер гэжэ тоологдодог. Харин түрүүшын Буряад Республикын чемпион (1927 ондо) Александр Михайлович Игумновай хүмүүжэмэл Тимур Георгиевич Иванов эгээл түрүүн уласхоорондын мастер болоhон юм. Манай республикын шатарай түүхэ А. М. Игумновай нэрэтэй нягта холбоотой гээшэ.

Анха түрүүшынхиеэ Тимур шатарай хюлгын саана 7 наhатайдаа hууhан юм. Арбан хоёртой байхадаа Хотын Пионернүүдэй Байшанай шатаршадай кружогто ябажа эхилээ hэн. Тэрэ үедэ Александр Михайлович тэрэ кружогые ударидадаг байгаа. Тимур А. М. Игумновай hорилго доро шатаршанай зам эхилбэ...

...1992 ондо Москва хотодо үнэрhэн ЦС"Динамо" бүлгэмэй нээмэл мүрысөөндэ Тимур уласхоорондын мастерай норматив түрүүшынхиеэ дүүргээ hэн. Харин 1993 ондо совет түрүүшын тренер дэлхэйн 6-дахи чемпион М. М. Ботвиннигай IV Мемориалда Тимур нэрэ зэргээ гүйсэд баталба.

Мүнөө Тимур Иванов Буряадhаа гадна Зүүн Сибирь болон Алас-Дурнада өри гансаараа уласхоорондын мастерай нэрэ зэргэтэй юм. Россин баруун зүгэй шатарай түбүүд Тимурые ходо үридаг. Теэд Тимур түрэл нютагтаа дуратай, ошохо дурагүй ха.

Гэбэшье манай региондо хоёр уласхоорондын мастернууд байhан ааб, баруун тээшэнь урихадань, тиишээ зөөжэ ошоhон. Нэгэниинь Якутскын, нүгөөдэнь Владивостогой байhан юм.

Мүнөө Тимурай рейтинг 2425 баллда хүрэнхэй. Энэ рейтингээ дээшэлүүлхын гү, али унагаахагүйн тула ехэ-ехэ мүрысөөндэ хабаадаха хэрэгтэй. Манай региондо ти мүрысөөнүүд үнгэргэгдэдэ Харин Москва болон ондоо ошохын тула мүнгэн хэрэ болодог. Теэд тренерэймнай с тэды тухай ха юм. Тиигээд хэдэн hараар түлэгдэдэгтүй. тиимэhээ Тимур Иванов жэлэй Элистэ хо үнгэргэгдэhэн Россин мүрысө хабаадажа шадангүй, зо хоорондохи ФИДЕ-гэй путёв хүртэнгүй үлэбэ.

Тренер Т. Ивановай т зорилгонууд гэжэ олон. Д хүмүүжэмэлнүүдынь спор мастерта кандидадуд болон Харин Виталий Раднаевые тэмдэглэлтэй. Тэрэ 13 наhата "кандидат" болоhон юм. М Виталий Шэтын медицин университедтэ hуража байна.

СССР-эй габьяата тре уласхоорондын гроссмейс Александр Николае Панченкотай уулзалга Тимурта нилээд ехэ н узүүлhэн юм. Тэрэл хүн Тим уласхоорондын мастер "болго гэхэдэ алдуу болохогүй.

Тимурта өөрт уласхоорондын гроссмейстер Зигберт Тарраш, И Болеславский, Леонид Щ гэгшэдэй наадан ех hайшаагдадаг. Харин дэлхэйн дахин чемпион Алекса Алёхиной бүрин түгэс, о нааданууд Тимурай о hонирхол татадаг юм.

Венгриин профессор, өө шатаршан, шэнжэлэл хэжэ, т тобшолол гаргаhан. Баридаа спортын мастер болохо г шатарайхиhаа 24 дахин хүн Шатарай нэгэ наада регламентаар аяар 7 час үг Ушар тиимэhээ шатаршан х ехээр бээ зэhэжэ, ухаа гүйлгэн, зорилгоо бэелүүлхэ г оролдоно гээшэб?!

Тимур Георгиевич Иван саашадаа амжалта туйлахы республикымнай шатаршад зүрхэнhөө хүсэнэ г дамжуулаад, энэ хөөрө түгэсхэнэб.

Т. ЛАМБА

Эжы, хүгшэн эжы, эмгэн эжы, ажалай ветеран

Дыма Намжиловна

САМПИЛОВАГАЙ

96 хүрэжэ, наhа барахан тухай Дондоковтоной, Ахасарованта гэр бүлэнэр шаналал гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

Хэжэнгэ hуурин hаа ноябриин 25-да 11 сагhаа хүдөөлүүлэгдэ

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительств

Редакторай орлогшо С.Д. РИНЧИНОВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н . (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. И. (хэблэлэй директор), ЦЫРЕНДОРЖИЕВ Ц.Б. (редактор), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэhэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдаhан саг 17.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ №222.

Редакцийн телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, таhагуу литын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай - 2-60-2 (даагшань), 2-57-63, олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Мани корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

" Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.